Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 37 (10934) 1979 чылдың февраль 13, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

ЧЕДИИШКИНГЕ СОРУК КИРГЕН

ИПАТОВО. (Ставрополь край). Ставропольениң Ипатово районунуң ажыл-ишчилериниң чүректиң ханызындан байыр чедиришкиннерин бо хүн оларның чаңгыс чер чурттуглары — Күш-ажылдың Кызыл Тугу орденниг «Большевик» күрүнениң уксаа заводунуң хову ажылдакчылары болгаш малчыннары хүлээп ап турарлар. Беш чылдың үшкү чылының Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга тиилелге дээш бүдүрүлгениң коллективинге СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл тугун тывыскан.

Ажыл-агыйга ол өөрүнчүг болуушкун күш-ажылчы чаа чедиишкин-биле—чаңгыс тарылгага үрезиннер, хөрзүн болбаазырадыр болгаш тарылга техниказын белеткээриниң доозулганы-биле кады болган.

Эрткен чылын мурнакчы ажыл-агый күрүнеге тараа садарының планын улуу-биле ажыр күүсеткен.

Оон-биле кады уксаа заводу бедик шынарлыг дүктү база садып турар. Оон хой кажааларында 50 муң арыг уксаалыг мериностар бар. Оларның бирээзинден не 8,6 килограмм дүктү кыргып алган. Черни күштүү-биле тарып турарының үезинде ынча кодан малды ажаарынга тараан одарларны болгаш сиген шөлдерин билдилиг ажыглаары болгаш чемиштиг холуксааларны белеткээри дузалап турар. Амгы үеде дүк кыргылдазын 9 килограмм чедирер деп шиитпирлээн.

Амгы үеде уксаа заводунда хойлар массалыы-биле оолдап эгелээн. Хойжуларның хой бригадалары төрүүр чүс хойдан-на 120 болгаш оон хөй хураганны ажаап ап турар. Ол чорук ам болур кадат үезинде Кара хөрзүннүг эвес черлерниң, Поволжьениң, Сибрьниң, Казахстанның ажыл-агыйларынче эъткир-дүккүр коданнарның продуктулуун бедидери-биле 14 муңдан эвээш эвес уксаалыг мериностарны чорудуп бээр арганы бээр.

(СЭТА-ның корр.).

СЭКП Төп Комитединде, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде, ВЦСПС-те болгаш ВЛКСМ ТК-да

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели болгаш ВЛКСМ Төп Комитеди бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер, 1978 чылдың планын чедиишкинниг күүседир дээш эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның, крайларның, областарның, хоорайларның, автономнуг округтарның, хоорайда база кодээ районнарның, үлетпүр бүдүрүлге, эртем-бүдүрүлге, ажыл-агыйлар аразының, агроүлетпүр коллективтериниң болгаш өске-даа каттыжыышкыннарның, оларның бүдүрүлге единицаларының, бүдүрүлгелерниң, тудугларның, колхозтарның, совхозтарның, эртем-шинчилел, төлевилел, конструктор болгаш өске-даа организацияларның база албан черлериниң, дээди өөредилге черлериниң Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының түңнелдерин чугаалажып көрген. Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезинге чаа-чаа улуг чедиишкиннерни чедип алган деп хүлээп алган доктаалда айтып турар. Чоннуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели бедээн.

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, Профессионалдар Эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлели болгаш ВЛКСМ Төп Комитеди тиилекчилерни тодарыткаш, СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл Туктары-биле шаңнааны болза:

Эвилелдешкен республикалар

РСФСР
Украин ССР
Белорус ССР
Узбек ССР
Казах ССР
Грузин ССР
Азербайджан ССР
Литва ССР
Армян ССР

Автономнуг республикалар, крайлар болгаш областар

Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер, 1978 чылдың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң планын чедиишкинниг күүседир дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга эң дээре көргүзүглерни чедип алганы дээш:

РСФСР талазы-биле — Башкир АССР, Дагестан АССР, Коми АССР, Марий АССР, Краснодар край, Приморье край, Ставрополь край, Хабаровск край, Амур область, Астрахань область, Волгоград область, Воронеж область, Куйбышев область, Ленинград хоорай, Ленинград область, Москва хоорай, Москва область, Оренбург область, Ростов область, Саратов область, Сахалин область, Свердловск область, Челябинск область, Чита область;

Украин ССР талазы-биле — Днепропетровск область, Запорожье область, Ивано-Франковск область, Киев область, Крым область, Львов область, Ровно область, Тернополь область, Чернигов область;

Белорус ССР талазы-биле — Брест область, Гродно область;

Узбек ССР талазы-биле — Наманган область, Самарканд область, Ташкент область;

Казах ССР талазы-биле — Актюбинск область, Алма-Ата область, Караганда область, Соңгу-Казахстан область, Урал область;

Грузин ССР талазы-биле — Абхаз АССР;

Азербайджан ССР талазы-биле—Нахичевая АССР;

Кыргыс ССР талазы-биле — Ош область;

Таджик ССР талазы-биле — Курган-Тюбия область;

Туркмен ССР талазы-биле — Марый область.

Тиилекчилер деп санатканнар болгаш СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ ТК-ның шилчиир Кызыл туктары-биле шаңнатканнар болза:

99 хоорайлар болгаш хоорайларда районнар;

220 автономнуг округтар болгаш кодээ районнар;

Үлетпүр бүдүрүлге, эртем-үлетпүр, ажыл-агыйлар аразының агроүлетпүр болгаш өске-даа каттыжыышкыннарның, оларның бүдүрүлге единицаларының, бүдүрүлгелерниң, тудугларның, колхозтарның, совхозтарның, эртем-шинчилел, төлевилел, конструктор болгаш өске-даа организацияларның база албан черлериниң, дээди өөредилге черлериниң 1561 коллективтери. Оон иштинден 560-ның ССРЭ-ниң УАЧД-де Бүгү-эвилелдиң Хүндүлел самбыразынга кирер.

Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер дээш 1978 чылда экономиктиг болгаш социал хөгжүлдениң Күрүне планын чедиишкинниг күүседир дээш Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының түңнелдерин ханы болгаш бүгү талалыг анализтеп көөрүн СЭКП ТК, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК партия, совет, профэвилел, комсомол болгаш ажыл-агый органнарынга даскаан. СЭКП ТК-ның июль болгаш ноябрь (1978 ч.) Пленумнарының шиитпирлеринде, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугааларында айыткан сорулгаларга дүүштүр күш-ажылчы коллектив, район, хоорай, область, край, республика бүрүзү 1979 чылдың планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты организастаарын улам ыңай экижидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш боттандырар. «Чылып каап турарлар чокка ажылдаар» деп Ростов областың бүдүрүлгелер коллективтериниң эгелээшкинин 1979 чылда чер болганга нептередирип чедип алыр.

1979 чылда чаржып турарларының онза кичээнгейин мооңнаар чүүлдер болза:

бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын чайгылыш чок бедидери, бедик түңнелдерни хандырары;

күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, эртемниң, чаа техниканың болгаш технологияның чедиишкиннерин бүдүрүлгеге шиңгээдип алыры, бүдүрүлгени механизастаары болгаш автоматчыдары, холбиле кылыр болгаш аар ажылдарны машина-биле солууру, күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарын чиңгээдип алыры; эвээш саныг ажылдап турар кижилер-биле бүдүрүлге хемчээлин өстүрери; бригада аргазын, күш-ажылдың аккорд төлевирин калбаа-биле ажыглаары, күш-ажыл болгаш технология чурумун быжыглаары;

продукцияның бот-үнезин чиигедири, ажыл шагын, чиг-этти, одаар чүүлдү, электри энергиязын болгаш өске-даа материалдыг курлавырларны бүгү тала-биле камнап алыры, бүдүрүлге артынчыларын улам долу ажыглаары, ажыл-агыйжы эвес болгаш чидириглиг чоруктар-биле демисежири;

бүдүрүлгениң үзүктел чок ажылдаарын экижидери, продукцияларны херглекчилерге бээр талазы-биле дугуржулга хүлээлгелерин чугаа чокка күүседири; ЭДЧ чурттарынче чорудар кылыгларны чарган дугуржулгаларга шыңгыы дүүштүр бээрин хандырары;

ажылдап турар күчүлерге продукция бүдүрерин улгаттырары, фонд эгидиишкинин, дериг-херекселдериниң ээлчеглиг ажылдаарының коэффициентизин бедидери, бүдүрүлгениң чаа күчүлерин дүрген шиңгээдип алыры;

продукцияның техниктиг деңнелин, идегелдиин болгаш үр хуусаалыг болурун бедидери, күрүнениң Шынар демдектиг кылыгларын бүдүрерин көвүдедири, продукция шынарын хынаарының комплекстиг системазын шиңгээдип алыры;

чоннуң херглел бараанналарының ассортиментизин калбартыры, шынарын бедидери болгаш бүдүрерин көвүдедири; амыдырал хандырылга бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының ажылын экижидери;

кодээ ажыл-агыйның бүгү хевирлериниң продукцияларын бүдүрерин болгаш күрүнеге садарын улгаттырар талазы-биле даалгаларны чедиишкинниг күүседири; эът, сүт болгаш малдың өске-даа продукцияларын бүдүрерин улам көвүдедири, хаван, бройлер, куш ажылын дүрген хөгжүдери; эът болгаш өске-даа продукцияларның курлавырларын көвүдедири-биле кодээ чоннуң бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларының дузалал ажыл-агыйларының аргаларын улам долу ажыглаары; чер болгаш мал ажылын чайгылыш чок интенсификастаары болгаш ажыктыын бедидери, шөлдерниң дүжүткүр болгаш фермаларның продуктулуг чоруун улгаттырары, техниканы, чемишчидилгелерни, мелиорастаан черлерни ажыглаарын экижидери, кодээ ажыл-агый продукцияларының чидириниң боллурбазы;

күчүлерни болгаш объектилерни ажыглалга кииреринин дүргедедири; нити күрүнениң ажыглаалга кирер чугула тудугларынга курлавырларны мөөңнээри; тудугнуң шынарын боттуу-биле бедидери, тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнезин чиигедири, тудуг практиказынга ажыктыг материалдарны болгаш конструкцияларны калбаа-биле шиңгээдип алыры, бажыңнарның болгаш тудугларның эптиинге болурун бедидери, ажылдарны боттандырарының деңшилгелиг аргаларын ажыглаары;

чүъктер сөөртүлгезинге болгаш оларны чедирерин дүргедедиринге, улус ажыл-агыйының херегледерин улам долу хандырары, пассажирлер хандырылгазының культуразын бедидери, транспорт чепсек-херекселдериниң ажаа турар чоруун болгаш ажык чок сөөртүлгелерни кызырары.

Эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-лары, партия крайкомнары болгаш обкомнары, министерстволар болгаш ведомстволар, совет, профэвилел болгаш комсомол органнары чарышты ажылчы чоннарны чурттуң ээзи болур мөзү-шынарга кижизидериниң, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнүң ажыктыг аргазы, бүгү ажыл-агый болгаш эргелеп-башкарылга ажыл-чорудулгазының чарылбас кезээ кылдыр көөр хүлээлгелиг. Социалистиг чарышты организастаары дээш хүлээп алган уткуштур пландарны болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседир дээш ажыл-агый удуртукчуларының ролюн болгаш харысалгазын бедидер.

Бот-бодун деткижип турар бүдүрүлгелер болгаш организациялар коллективтериниң чарыжын бүгү тала-биле хөгжүдер, продукцияларны херглекчилерге бээр талазы-биле даалгаларны болгаш хүлээлгелерин күүседиринче онза кичээнгейни угландырар, а ол ышкаш эртем-шинчилел, төлевилел-конструкторлар организацияларының, каттыжышкыннарының болгаш бүдүрүлгелериниң коллективтериниң чугула эртем-техниктиг айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле комплекстиг программазын чедиишкинниг күүседип турарынче кичээнгей салыр. Бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидеринче, оңгу беш чылдың даалгаларын чедиишкинниг күүседиринче угланган чарыш кереэлерин, кады хүлээп алган социалистиг хүлээлгелерни болгаш уткуштур пландарны ажылдап кылырын улам калбаа-биле практикалаар.

Социалистиг чарыштың түңнелдерин улам ажык болдурарын, үнелиг патриотчу эгелээшкиннерин, ажылдың мурнакчы аргаларын нептередирин, тиилекчилерниң күш-ажылга чедип алган бедик түңнелдериниң аргаларын көргүзерин база коллективтерниң болгаш ажылдакчыларның хожудап турарының чылдагааннарын айтырын хандырар сорулга-биле массалыг информация болгаш пропаганда чепсектериниң аргаларын долу ажыглаар.

• • •

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели, ВЦСПС болгаш ВЛКСМ ТК Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжының тиилекчилери республикаларның, крайларның, областарның, хоорайларның, районнарның, автономнуг округтарның ажылчыларынга, үлетпүрнүң, тудугнуң, транспорттуң, кодээ ажыл-агыйның болгаш өске-даа адырларның каттыжыышкыннар, бүдүрүлгелер болгаш организациялар коллективтеринге изиг байыр чедирбишаан, ажылчыннар, колхозчулар, инженер-техниктиг ажылдакчылар, чурттуң бүгү ажылчы чоннары партияның XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның июль болгаш ноябрь (1978 ч.) Пленумнарының тоогуулуг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер, 1979 чылдың планнарын болгаш хүлээлгелерин, беш чылдың даалгаларын чедиишкинниг күүседир дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжының тугун улам бедик тудар дээрзинге быжыг бүзүрелин илергейлеп тур.

ТӨЛЕПТИГЛЕРГЕ БҮЗҮРЕЛ

Депутаттарга кандидаттар-биле ужуражылга хуралдары

Барыын-Хемчиктиң № 649 соңгулда округу

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулда талазы-биле Барыын-Хемчиктиң № 649 соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидат Тываның даг-дүүү арыглаар В. И. Ленин аттыг комбинадының регулировщиги Николай Очур-оолович Сарыглар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыны «Шекпээр» совхозтуң Биче-Тей суурга февраль 9-та болган.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи—СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң килдис эргелекчизи О. Б. Монгушка сөс берген. Илеткелчи амгы соңгулда кампаниязы районнуң болгаш совхозтуң ажылчы чоннарының күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүнүн болдурганын демдеглеп, Н. О. Сарыгларның амыдыралчы оруунуң дугайын чугаалааш, соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкынын бээринче соңгукчуларны кыйгырган.

Хуралга совхозта почтачы С. Ш. Монгуш малчыннар дугайында сагыш салыпшын дээш партияга болгаш чазакка өөрүп четтиргенин илередип, мал кыштаглаашкынын хүрээгей эрттирип турарын чугаалаан. Биче-Тей бригадазы бо чылын төрүүр чүс хойдан-на 100 хураганны менди ажаан алырынга долу бүзүрелдиг деп, ол дыңнаткан.

Шекпээр ортумак школазының директору К. Т. Кунсан, Биче-Тей салбырда механик А. Т. Саая, Шекпээр кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы О. О. Куулар олар база аңаа чүве чугаалааш, чоннуң төлептиг оолдар, кыстары дээш соңгукчулар боттарының бадылаашкыннарын бээр дээрзин илергейлеп, депутаттың кандидадынга чагыгларын берген.

Оон соонда депутатка кандидат Н. О. Сарыглар чүге чугаалааш, көргүскен бүзүрели дээш соңгукчуларга өөрүп четтиргенин илергейлеп, коммунистиг тургузуушкунну херээнге бодунуң бүгү күжүн бээрин бүзүреткен.

• • •

Өвүрнүң № 652 соңгулда округу

Шемиге Өвүрнүң № 652 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге депутатка кандидат В. Л. Кудрявцев-биле ужуражыышкын байырлыг, улуг көдүрлүүшкүннүг байдалга эрткен. Ужуражыышкынны «Большевик» совхозтуң партком секретары С. А. Донгак ажыткан.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң бирги секретары Н. С. Бойду чуртта болгаш республикада соңгулда мурнунуң кампаниязының чоруп турарының дугайын партияның XVII область конференциязының шиитпирлерин күүседир талазы-биле, Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң бүгү соңгукчуларынга, хамаатыларынга СЭКП ТК-ның Кыйгырыы-биле холбаштыр районнуң ажыл-ишчилериниң мурнунда туруп турар сорулгаларының дугайын чугаалаан. Депутатка кандидаттың намдарын чугаалап бергеш, соңгукчуларны В. Л. Кудрявцев дээш, улустуң төлептиг кандидаттары дээш боттарының бадылаашкынарын бээринче ол кыйгырган.

Хуралга санал бергеннер «Большевик» совхозтуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи К. Д. Иргит, Хайыракан ортумак школазының директору Ш. Б. Донгак, «Хөндергей» совхозтуң директору К. Б. Сегленмей, «Искра» совхозтуң саанчызы В. С. Донгак, «Тыва» совхозтуң кол зоотехниги Т. С. Ли, «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчын комитединиң даргазы С. С. Эренчин олар ам болур соңгулдаларны оларның коллективтериниң кандыг чедиишкиннер-биле уткуп турарының дугайын чугаалааш, коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогунуң кандидаттары дээш боттарының бадылаашкыннарын бээринче соңгукчуларны кыйгырганнар.

В. Л. Кудрявцев бүзүрел дээш соңгукчуларга өөрүп четтиргенин илередип, ол бүзүрелди шыңзыдарын бүзүреткен.

• • •

Кызылдың кодээ № 651 соңгулда округу

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың кодээ № 651 соңгулда округундан депутатка кандидат Кызыл районда «Тиилелге» совхозтуң трактор-хову бригадазының бригадири Доржу Сааневич Дандар-биле соңгукчуларның ужуражылга хуралы ыракка «Тере-Хөл» совхозтуң төвү Кунгуртуг суурнуң Культура бажыңынга болган.

Хуралды Шынаа кодээ Совединиң күүскомунуң даргазы Н. С. Очур ажыткан. Чыылганнар хүндүлүг президиумга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң составын чаңгыс үн-биле соңгааннар.

Депутатка кандидаттың бүзүреткен кижизи, Кызыл райкүүскомунуң даргазының оралакчызы А. Б. Коцкендей бодунуң илеткелинге совет демократияның ёзулуг улусчу шынарын болгаш ССРЭ-ниң чаа Конституциязының база ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Хоойлунуң бүгү улустуң эгеажынга ужур-дузазын онзалап демдеглээн.

Ол оон соонда ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттың кандидады Доржу Сааневич Дандарның доңчу намдары-биле чыылганнарны таныштырган. Бүгү улустуң байырлалы — ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң төлептиг кандидады дээш бадылаарынче соңгукчуларны ол кыйгырган.

Ужуражылга хуралынга Тере-Хөл сельпозунуң даргазы А. Б. Шойлаа, суурда ясли-садтың эргелекчизи Х. Б. Донгак, ажылчын Б. Н. Тамаа, Культура бажыңының директору Б. И. Эрескен олар чүве чугаалааш, кандидатка чагыгларын бергеннер.

Депутатка кандидат Д. С. Дандар сөс алгаш, чоннуң аңаа көргүзүп турар улуг идегели дээш өөрүп четтиргенин илеретпишаан, бүгү күжүн, арга-мергежилин Төрээн чуртунуң моон-даа ыңай чечектелиишкини дээш бээрин бүзүреткен.

ЧУРУКТА: депутатка кандидат Д. С. Дандар (солагай талазында) «Тере-Хөл» совхозтуң машина-трактор паркызында чеде берген механизаторлар-биле ужуражып турары.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

• • •

Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округу

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Чөөн-Хемчиктиң № 650 соңгулда округундан депутатка кандидат, «Октябрь 30 чылы» совхозтуң хойжузу Хеймерек Бадыевна Куулар-биле соңгукчуларның ужуражылга хуралы «Сүт-Хөл» совхозка болган.

Улус депутаттарының Сүт-Хөл кодээ Совединиң күүскомитединиң даргазы В. С. Тойлуг-оол хуралды ажыткан.

Хуралдың киржикчилери СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти баштадыр СЭКП ТК-ның Политбюрозун хүндүлүг президиумга улуг көдүрлүүшкүн, бир эп-сеткил-биле соңгааннар.

Депутатка кандидаттың бүзүреттирген кижизи, «Сүт-Хөл» совхозта партком секретары К. К. Куулар ук хуралга илеткел кылгаш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге депутатка кандидат, «Октябрь 30 чылы» совхозтуң хойжузу Хеймерек Бадыевна Кууларның намдарын, ажыл-чорудулгазын чыылганнарга таныштырган. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнү — 1979 чылдың март 4-те боттарының бадылаашкынын эш Х. Б. Куулар дээш бээринче соңгукчуларны кыйгырган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга кандидат Х. Б. Куулар аңаа көргүскен улуг идегел дээш өөрүп четтиргенин илеретпишаан, ону төлептиг шынзыдар дээш барыын болурун соңгукчуларга бүзүреткен.

ХОЙ ООЛДААШКЫНЫНЫҢ ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Районнар	Төрүүр хойнуң саны	Төрээни	Төрүттүнген хураганнар	Өлген хураган	Ара салганы болгаш өлүг төрүттүнгени	Камгалап алдынган хураганнар
Бай-Тайга	41151	17572	17597	5	280	17592
Мөңгүн-Тайга	28536	12360	12360	—	108	12360
Барыын-Хемчик	27988	18185	18200	—	190	18200
Өвүр	37057	17421	17450	6	386	17444
Чөөн-Хемчик	63948	35789	35922	22	646	35922
Улуг-Хем	85010	42000	42000	240	1218	41860
Таңды	55003	1911	1911	6	113	1905
Бии-Хем	32500	8196	8196	32	246	8196
Тожу	2836	726	727	—	5	727
Каа-Хем	27501	3829	3829	130	231	3699
Тес-Хем	41051	10450	10459	3	101	10456
Эрзин	43020	8427	8427	1	11	8426
Кызыл	35174	13941	13941	54	403	13887
Ниити республика	517775	190807	191019	499	3943	190674

Бо үстүнде сан-фактылардан алгаш көөрге, төрүттүнген хураганнарны менди камгалап ап турарының талазы-биле Эрзин, Барыын-Хемчик, Тес-Хем, Мөңгүн-Тайга, Өвүр районнарда байдал эки болуп турар.

Ынчалза-даа Улуг-Хем, Каа-Хем, Кызыл районнарда хураган өлүрү болгаш хойнуң ара салыр чоруу эрткен чылдың бо үезиниинден хөй бооп турар. Ылангыя Улуг-Хем районга эрткен чылын 99 хураган өлген болза, бо чылын 240 баш бооп турар. Каа-Хемге эрткен чылын 24 хураган өлген турган болза, бо чылын 130 четкен. Хойнуң ара салыр чоруу бо ийи районда дыка бедик деңнелде.

Ажыл-агыйларының удуртукчулары, специалистери хой оолдаашкынынче улуг кичээнгейни салып, хураган бүрүзүн менди алыр дээш бүгү күштү мөөңнээр херек.

ЧАҢГЫС ДЕМНИГ КОЛЛЕКТИВТЕ

Өвүр районнуң амыдырал хандырылга комбинадының коллективи оңгу беш чылдың үшкү чылында үре-түңнелдиг ажылдаан. Районнуң бүдүрүлгелер аразынга калбарган социалистиг чарыжынга тиилекчи боол, шилчиир Кызыл тукту болгаш акша шаңналын чедип алган.

Амыдырал хандырылга комбинады эрткен чылын чоннга 122 муң рубльдиң ачы-дузазын чедирер турган, ону 125 муң рубль чедирген. Азы план 102 хуу күүсеттинген. Оон-биле кады комбинат чаа хептерни даараарының планын 106 хуу, идик септээриниң — 102 хуу күүсеткен.

Комбинатта планныг онаалдаларны күүседиринге үлүг-хуузун киирген хоочун-даа, аныяк-даа мурнакчы ажылдакчылар бар. Оларның чамдыктарын адап болур. Оон чиңгээнге хөй чылдарда ажылдап келген аныяктарның дагдыныкчызы Чугай Адыгжының, Александра Макар-оолду, Елизавета Ооржакты, Тумат Комбуну, Дүпчүң Дамбаачы болгаш өскелерни-даа киирип болур.

Ол ышкаш комсомолчу аныяктарның бригадазы база эки ажылдаан. Бригада бүдүрүлгеге планын 126 хуу күүсеткеш, районнуң комсомолчу-аныяктар бригадаларының аразында соцчарышка бирги черни алгаш, ВЛКСМ райкомунуң шилчиир Кызыл тугун чедип алган.

Ам бо хүннерде амыдырал хандырылга комбинадының ажылдакчылары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулда хүнү — март 4-ке чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш улуг кужениишкин-биле ажылдап турарлар.

Б. МОНГУШ.

БЕДИТКЕН ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткел ажылдары Чөөн-Хемчик районнуң чер болгаанда калбарган.

Районда 25 агитпунктуву тургускан. Оларны көрүштүг кылдыр каастаан. Ында агитаторларга болгаш соңгукчуларга ажыктыг литератураларны, солуннарны делгээн. 700 ажыг лектор, политинформатор, агитатор соңгукчулар ортузунда агитмассалыг ажылдарны чорудуп турар.

Бүгү улустуң байырлалы — соңгулдалар хүнүнге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш районнуң ажыл-ишчилери социалистиг чарышты чер болгаанда калбарткан. Соңгулда мурнунуң хуралдарынга киришкен соңгукчулар бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алгылаан. Соңгулда мурнунуң округ чөвүлел хуралынга «Алдан-Маадыр» совхозтуң директору Д. С. Куулар санал бергеш, ажыл-агыйның хойжулары март 4-ке чедир төрүүр чүс баш хойдан-на чүс баш хураганны менди алырын хүлээнгенин дыңнаткан. Алдан-маадыржыларының сөглээн сөзү ажыл-херектери-биле дарышпайн турар. «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң Чадаана участогунуң даргазы М. Д. Хабаров сөс алгаш, ийи айның планын хуусаа бетинде күүседир хүлээлгени коллектив алганын чугаалаан. Участок январь айда 25 муң тонна хөмүр-дашты казар турган, 37 муң тонна чедирип, планын ажыр күүсеткен. Чөөн-Хемчиктиң өске-даа бүдүрүлгелериниң, совхозтарының ажыл-ишчилери бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган, ону күүседир дээш кызымак ажылдап турарлар.

Д. ТҮЛУШ,
райкүүскомнуң секретары.

БИСТИҢ КАНДИДАТТАРЫВЫС

Владимир Леонтьевич КУДРЯВЦЕВ

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ ӨВҮРНҮҢ № 652 СОҢГУЛДА ОКРУГУНДАН ДЕПУТАТКА КАНДИДАТ

Владимир Леонтьевич Кудрявцев 1903 чылда Москвага төрүттүнген. Күш-ажылчы ажыл-чорудулгазын 1918 чылда хереглекчилер кооперациязының системазынга эгелээн. 1919 чылда СЭКП-ниң хүрээлеңинге кирген. Сес чыл дургузунда Кызыл Армияның хүрээлеңинге албан эрттирген.

1926 чылдан 1928 чылга чедир эш Кудрявцев В. Л. Днепропетровск хоорайга партия ажылынга турган. 1929 чылда ол институтка кирген болгаш ону дооскаңының соонда, 1933 чылда Коминтернниң күүскомунуң Чөөн чүк Секретариадынга ажылдай берген. 1934 чылда ону Совет Эвилелиниң Телеграф агентилелиниң корреспондентизи кылдыр Японияже чоруткан. Ооң журналист идепкейлиг болгаш үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгазы ол үеден эгелээн. 1937 чылда ол Москвага ээп келген болгаш 1940 чылга чедир СЭТА-га харыысалгалыг албан-дужаалдарга турган.

1940 чылдан 1945 чылга чедир эш Кудрявцев В. Л. Совет Армияның хүрээлеңинге албан эрттирген. Халапканының соонда 1945 чылдан эгелээш, амгы үеге чедир «Известия» солуннуң редакциязында ажылдап турар, дуржулгалыг болгаш совет номчукчуларга сурагжаан политиктиг тайылбырлакчы.

Бодунуң журналист болгаш хөй-ниити ажыл-чорудулгазының чылдарында эш Кудрявцев В. Л. Европаның, Американың, Африканың болгаш Азияның хөй-хөй чурттарынга чораан. Эш Кудрявцев В. Л. совет журналистиң адын бедик тудуп, тайбың, демократия болгаш социализм дээш совет улустуң демиселин шынчы болгаш чырыткыландыр көргүзүп турар.

Владимир Леонтьевич Кудрявцев ССРЭ-ниң Дээди Совединиң VII, VIII чыыштарының депутадынга соңгуткан. Амгы үеде ол ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының депутады, ССРЭ-ниң Парламент бөлүүнүң секретары.

Төрээн чурттуң мурнунга ачы-хавыязы дээш эш Кудрявцев В. Л. Октябрь Революциязы, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнер-биле, Ада-чурт дайынының орденинин II чергези-биле, «Хүндүлелдиң Демдээ» орден-биле ийи удаа болгаш Совет Эвилелиниң медальдары-биле шаңнаткан. РСФСР-ниң культуразының алдарлыг ажылдакчызы деп хүндүлүг атты аңаа тывыскан.

Хеймерек Бадыевна КУУЛАР

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНГЕ ЧӨӨН-ХЕМЧИКТИҢ № 650 СОҢГУЛДА ОКРУГУНДАН ДЕПУТАТКА КАНДИДАТ

Хеймерек Бадыевна Куулар Тыва АССР-ниң Чөөн-Хемчик районунуң Баян-Тала суурунга 1946 чылда малчын араттың өг-бүлезинге төрүттүнген, 1975 чылдан бээр СЭКП кежигүнү, ортумак эртемниг.

Бодунуң күш-ажылчы ажыл-чорудулгазын Хеймерек Бадыевна Куулар ортумак школаны дооскаңының соонда, 1965 чылда «Октябрь 30 чылы» колхозка хойжулап эгелээн. Он ажыг чыл хойжулап ажылдавышаан, шудургу болгаш ажыл-ишке хандыкшылдыг чоруунуң ачызында ол чыл бүрүзүнде-ле бүдүрүлге талазы-биле бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Тоску беш чылдың чылдарында эш Куулар Х. Б. төрүүр чүс хой онааштыр 116 хураганны, оңгу беш чылдың үш чылдарында — 119, а 1978 чылда 130 хураганны камгалап алган. Ол чылдар дургузунда коданының хой бүрүзүнден дүктүң ортумак кыргылдазы планда көрдүнген 2 кг-ның орнунга 2 кг 400 грамм болган. Хойларны мал чемнери-биле хандырар дугайында улуг сагыш салбышаан, эш Куулар Х. Б. бодунуң өг-бүлези-биле кады чыл бүрүде-ле 15—20 тонна сигенни белеткеп ап турар.

Эш Куулар Х. Б. Тыва АССР-ниң аныяк хойжуларының аразынга социалистиг чарышка каш-даа удаа тиилекчи болган. 1978 чылда Чөөн-Хемчик районнуң хойжуларының аразынга социалистиг чарыштың түңнелдеринде, аңаа Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Ч. Лопсанчап аттыг шаңналды тывыскан.

Эш Куулар Х. Б. хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржип, совхозтуң ажылчыннарының, районнуң ажылчы чоннарының аразында ат-алдарлыг болгаш хүндүткелдиг. Кодээ Советтиң депутадынга ол соңгуткан, хойжу бригадада агитатор. Бодунуң бүдүрүлге ажылын Тываның кодээ ажыл-агый техникумунда өөредилгези-биле холбаштырып турар.

Эш Куулар Х. Б. мал ажылын хөгжүдеринге чедип алган чедиишкиннери дээш Күш-ажылчы Алдар орденинин III чергези-биле шаңнаткан, СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң, ВЛКСМ обкомунуң болгаш райкомунуң хүндүлел бижиктери-биле хөй удаа шаңнадып келген.

БҮГҮ ТАЛАЛЫГ ЧОРУДАР

СОҢГУЛДАГА УТККУШТУР

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар — улуг болгаш харыысалгалыг кампания. Ол чугула сорулганы амыдыралга боттандырар дээш СЭКП Каа-Хем райкому, партия эге организациязы бүрүзү партийжи организастыг болгаш полит-массалыг ажылдың янзы-бүрү хевирлерин, аргаларын ажыглап, амгы үеде кол кичээнгейни олче угландырган.

СЭКП райкому болгаш партия эге организациялары соңгулданы идей-политиктиг бедик деңнелге эрттирер талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылгаш, оларны амыдыралга боттандырып турар. Партия эге организацияларының секретарьларының, Советтер күүскомнарының даргаларының болгаш секретарьларының база участок комиссияларының даргаларының семинарларын эрттирип, соңгулдага белеткелдер-биле холбашкан айтырыгларны аңаа тодаргай чугаалашкан.

Районда соңгулданың 16 участогу тургустунган. Участок бүрүзүнге партия райкомунуң база райкүүскомунуң харыысалгалыг ажылдакчыларын быжыглаан. Участок комиссияларының составынга хөй-ниити организацияларының болгаш ажылчы чоннар коллективтериниң 108 төлээлекчилери кирген. Оларның 50 хуузу ажылчыннар, коммунистер — 46,5, херээженнер— 47,2 болгаш 30 харга чедир кижилер 33 хуу болуп турар. Бо бүгү совет соңгулда системазының ханы демократчы хевирин херечилеп турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарга кандидаттар депшидери, оларны деткииириниң хуралдары бедик көдүрлүүшкүннүг деңнелге эрткен.

Районнуң соңгукчулары, бүгү совет улус-биле бир дөмей, ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарның кандидаттарынга СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневке баштаткан СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннерин депшиткенин чаңгыс үн-биле деткип турар. Ол болза районнуң ажыл-ишчилериниң Коммунистиг партияның, Совет күрүнениң ленинчи политиказын бүрүн-биле деткип, төрээн партиязын долгандыр улам сырый каттыжып, аңаа кызыгаар чок ынакшылын болгаш бүзүрелин илергейлеп турарының демдээ болган.

Бо хүннерде районда 29 агитколлективти хаара туткан 21 агитпункт соңгулдага хамаарышкан агитация ажылын күштелдирип турар. 342 агитатор, 115 политинформатор болгаш 260 ажыг лектор ол чугула ажылда хаара туттунган.

Олар кандидаттарның күш-ажылчы болгаш хөй-ниитичи ажыл-чорудулгазының дугайын, совет соңгулда системазының принциптерин, совет Конституцияның чонга берген улуг эргелерин болгаш хүлээлгелерин, СЭКП ТК-ның Пленумнарының материалдарын, ол Пленумнарга эш Л. И. Брежневтиң чугаазында айтыышкыннарны, СЭКП-ниң XXV съездизиниң ажылдап кылганы ленинчи политиканы кижи бүрүзүнге чедир тайылбырлаар дээш ажылды калбарткан. Ооң-биле чергелештир агитпунктуларны көскү агитация-биле көрүштүг, дээштиг кылдыр дерип шимээри болгаш соңгукчуларның даңазын чогуур өйүнде кылырынга улуг дузаны көргүзүп турар.

«Бурунгаар», «Кызыл тук», СЭКП-ниң XXV съезди аттыг совхозтарның партия эге организациялары соңгулдага хамаарыштыр политмассалыг ажылды багай эвес чорудуп турар. Агитация ажылының штавының удуртукчулары — агитпунктулар эргелекчилеринге шыырак билиглиг, дуржулгалыг коммунистерни, комсомолчуларны быжыглаап, агитколлективтерниң чорудар ажыл планнарын партбюроларга бадылааш, ооң күүселдезин контрольга алган. Агитпунктуну эки дерип, аңаа херектиг чүүлдерни четчелеп, агитаторларның кылып чорудкан ажылын үргүлчү түңнеп турар, агитпунктуларга дежурныйлаашкынны организастаан,

Соңгулда мурнунуң агитас-массалыг ажылынга агитатор, политинформатор эштер: В. Сатаев, Т. Андроненко, К. Ондар, Е. Артына, В. Иванова, К. Москаленко, С. Дамба, К. Доржу болгаш өскелер-даа аң-не идепкейлиг киржип турар.

Районнуң культура ажылдакчылары соңгулдага белеткелге идепкейлиг киржип турар. Агитпунктуларга, культура одагларынга «Март 4-те соңгулда», «ССРЭ—мээң Төрээн чуртум», «Совет Конституция», «Мен Совет Эвилелиниң хамаатызы мен», «Күш-ажылывысты—сеңээ Төрээн чурт» деп булуңнарны дерип, тускай стендилерни кылып, тематиктиг кежээлерни солун, утка-шынарлыг кылдыр организастап турар.

СЭКП райкому суурларже пропагандистер бөлүүн чорударының планын ажылдап кылгаш, амыдыралга боттандырып эгелээн. Чоокта чаа пропагандистер бөлүү Бельбей, Сизим, Эржей, Ужеп суурларга барып, соңгулдага белеткелди хынап, боттут дузаны көргүспүшаан, лекция, беседаларны кылып, соңгукчуларның негелде, комудалдарын тодарадып алгаш келген. Ындыг үнүүшкүннерни өске суурларже база кылыр. Ооң аңгыда политхүн таварыштыр район организацияларының харыысалгалыг ажылдакчылары коллективтер бүрүзүнге барып, чон-биле ужуражып, лекцияларны, илеткелдерни кылып турар. Малчыннарже айда бир удаа комплекстиг бригаданы чорудары чаңчыл апарган.

Хыналдадан чамдык четпестер илерээн. Соңгулда кампаниязының белеткелинде чамдык кылдынган ажылдар-биле чергелештир ам-даа четпестер, чедир кылдынмайн турар ажылдар бар болган. Чамдык агитпунктуларның ажылы кошкак, оларның дерилге-шимелдези көрүштүг эвес, агитаторлар быжыглаттынган черлеринге эвээш барып турар. Партия эге организациялары соңгулдага утккуштур чорудар ужурлуг хемчеглерниң күүселдезин четпес хынап турар.

Амгы үеде районнуң партия, совет органнары соңгулдага белеткелди улам күштелдирип, ол чугула кампанияны бедик идей-политиктиг деңнелге эрттирериинге, оңгу беш чылдың дөрткү чылының планнарының даалгаларын доозур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбартып, күш-ажылчы көдүрлүүшкүн-биле соңгулда хүнүн утккуурунче ажыл-ишчилерни мобилизастап турар.

Соңгулда мурнунуң күш-ажылчы залчээнге кирипкеш, тус-тус ажылчыннар, коллективтер бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Хойжулар К. Чывырал, Б. Кажип, Д. Дондуп олар төрүүр 100 хойга онааштыр 100—110 хураганнарны менди камгалап, хой бүрүзүнден 3,5—4 кг дүктү кыргып алырын, саанчылар П. Сувак, К. Иргит, Н. Иродова, К. Радонская ортумаа-биле инек бүрүзүнден 1990—2100 кг сүттү саарын хүлээнип, өскелерге үлегер-чижээн, арга-дуржулгазын көргүзүп, сорук киирикчи ажылдап турар.

Районнуң ажыл-ишчилери бо чылын күрүнеге 20 муң тонна тарааны, 2750 тонна эътти, 3450 тонна сүттү, 148 тонна дүктү садарын хүлээнген.

Сорулга — партия организациялары агитас-массалыг, пропагандисчи, культура-чырыдыышкын ажылдарының бүгү хевирлерин улам экижидип тургаш, алган хүлээлгелерни ажыл-херек кырынга боттандырарынче чоннуң күжүн мобилизастап, соңгулдага бүгү талалыг белеткенип, ону чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткууру болур.

Соңгулда хүнүн каа-хемчилер күш-ажылчы белектер-биле уткуп, ол хүн коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкынның бир үн-биле бээр.

Ш. СЕРЭЭДАР,
СЭКП Каа-Хем райкомунуң секретары.

СИБИРЬ ЧЕРДЕ

БАЙКАЛДЫҢ АРЫГ ХЕМНЕРИ

Селенганың адыры Уда хемниң аксы мынча хөй чылдарның дургузунда бир-ле дугаар дошталган. Ооң чылдагааны күштүг соохтарда эвес. Элээн каш бүдүрүлгелерниң салып киирген суглары хем суун чылыдып турган. Арыглал дериглериниң баштайгы ээлчээн ажыглалга кииргениниң уламындан бүгүле улуг-улуг заводтар болгаш фабрикалар ажыглап каапкан суун хемче агыспас апарганнар. Ынчангаш хем суунуң температура режими эттинген.

Сөөлгү чылдарда Селенганың болгаш ооң адырларының унуунда суг камгалалының 76 объектилери туттунган. Олар бир хонукта үлетпүр болгаш коммунал ажыл-агый бүдүрүлгелериниң ажылдап каапканы 260 муң ажыг кубометр сугларын арыглап турар. Ол дээрге Байкал бассейнниң бойдус байлактарын камгалап, арбыдадырының талазы-биле улуг ажылдың чүгле эгези-дир. Хөлче кирип чыдар хемнерже арыглаттынмаан суглар акып киирер чорукту бүрүн соксадыр талазы-биле хемчеглерни амгы үеде Бурятияның бүдүрүлгелеринде боттандырып турар. Улан-Удэде биологтуг арыглаашкын комплекизиниң күчүзү бүдүн чартык катап улгадыр. Улуг-улуг заводтарда сут хандырылгазының хааглыг системазы тургустунуп турар.

Д. САНЖИЕВ,
СЭТА-ның корр.

Улан-Удэ.

ЧЕР ШИМЧЭЭШКИНИН БАШ БУРУНГААР БИЛИРИ

ССРЭ-ниң Эртемнер Академиязының Сибирь салбырының Чер карты институдунуң эртемденнери чер шимчээшкинин баш бурунгаар билириниң эртем үндезиннерин тургузарының программазын ажылдап кылганнар. БАМ районнарынга сейсмиктиг, геологтуг болгаш геофизиктиг шинчилелдер ында улуг черни эзеп турар. Оларның түңнелдериниң анализтери магистральдың сейсмика талазы-биле айыылдыг участокторын тодарадыр арганы бээр.

Магистральдың эртип турары зонада чыл бүрүде 3000—3500 катап улуг эвес чер шимчээшкиннери болуп турары демдеглеттинген. Оларны сейсмиктиг станциялар хайгаарап турарлар. Олар боттары тускай электри энергиялыг болганындан ийи ай дургузунда кижиниң киржилгези чокка ажылдап болурлар. Магистраль унунга оларның четкизи улам калбарар.

Ол программага дүүштүр чер шимчээшкининиң медээлерин — Чер картында кошкак сиртилээштерни, геофизиктиг шөлдерниң өскерилгелерин, Чер кырының үстүнден куду азы адаандан өрү өскерлиишкиннерин демдеглээр аргазы улам сайзырангайжыттынар.

А. ГАЙДАЙ,
СЭТА-ның корр.

Иркутск.

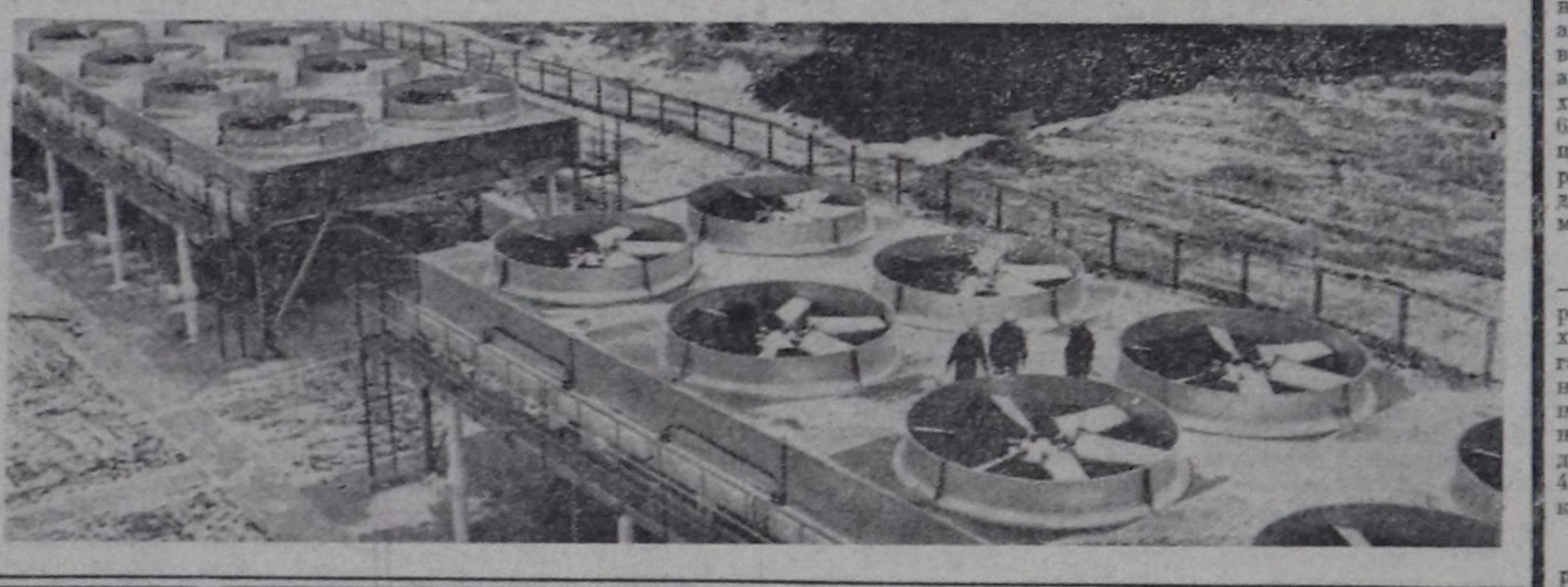

Украин ССР (Кировоград область). ССРЭ-ден, Болгариядан, ГДР-ден, Польшадан, Румыниядан болгаш Чехословакиядан келген хөй муң тудугжуларның күш-ажылы улуг тиилелге-биле — «Союз» деп газ дамчыдылгазының ажыглалга киргени-биле доозулган.

Европада эң улуг ол тудуг болза ЭДЧ чурттарының энергетиктиг күчүзүн бедидеринге улуг салыышкын болган, интернационализмниң чайынналчак илерээшкини болур.

Александровка суурда газокомпрессор станциязында эптеге ажылдарын совет болгаш немец специалистер кады чорудуп турар.

ЧУРУКТА: станцияның газ соодар херексели ажылдаарынга белен.

Р. ЕПЕЙКИННИҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

КОРУМ-ЧУРУМНУ ШЫҢГЫЫРАДЫР

Кызыл хоорай Совединиң күүскомунуң иштики херектер килдизи, ооң КАИ-зи бүдүрүлгелерниң болгаш албан черлериниң хөй-ниити организациялары-биле кады кудумчуларга болгаш автотранспортка озал-ондак болурун эвээжедир база чолаачыларның корум-чурумун шыңгыырадыр дээш харылап турар [illegible] эвээш эвес ажылдарны чорудкан. Эрткен чылда хоорайга 2 муң машина немешкен. Ооң-биле кады оруктарга, кудумчуларга шимчээшкин база улгаткан. Ынчангаш орук-транспорт озал-ондактарынга таварышканнарның болгаш оларга кемдээн кижилерниң саны эвээжевээн.

Чолаачыларның ээрик чораанының уржуундан болган озал-ондактар 1977 чылда 39,6 хуу турганындан 1978 чылда 40,3 хуу чедир өскени дүвүреңчиг байдалды болдуруп турар. Ооң аңгыда машинаны ээрик башкарып чораш туттурган чолаачылар 1977 чылдаазындан 2 муң кижиге немей өзүп турар. Бо болза автобүдүрүлгелерде чолаачыларның чуруму эки эвес болуп артпышаан турарын херечилеп турар.

Автобүдүрүлге бүрүзүнде орукка ээрик чораш туттурган чолаачыларның саны 30-ден 40 хуу чедир өскен. Эң хөй чурум хажыдыышкыннары болуп турар автоажыл-агыйларга Кодээ ажыл-агый, Садыг министерстволарының автобаазалары, «Сельхозтехниканың» тускайжыткан салбыры, № 1,2 АТБ-лер хамааржыр.

Бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары транспортунуң орукка чоруурун болгаш ажылын доосkaш, маршруттан ээп кээп, гаражтарга киргениниң кошкак контрольдап турарындан үстүнде демдеглеттингени ышкаш хажыдыышкыннарның үргүлчүлээринге дөгүм болуп турар. КАИ-ниң талазындан ындыг чоруктар-биле эптежип турары база таарышпас. Ынчангаш чүгле эки тургускан контроль АТБ-лерде хөй санныг чолаачыларның чурумун болгаш харыысалгазын бедидер дээрзин бүдүрүлгелер удуртукчулары кезээде сактыр ужурлуг.

Машинаны ажыл шагының соонда ээрик башкарып чоруур таварылгалар, мурнундаазы ышкаш, эрткен чылын база хөйү-биле демдеглеттинген. Ол үелерде шимчээшкин чуруму хажыткан чоруктар ниити санның 50 хуузу чедип турар. Бо талазы-биле «Сельхозтехниканың» тускайжыткан салбырының эргелекчизи Гладышевтиң онза кошкак негелделиг боор турарын демдеглевес арга чок.

Транспорт бүдүрүлгелеринде кудумчу шимчээшкининиң чурумун хажыткаш азы машинаны ээрик башкарып чораш, хөй катап туттурган чолаачыларның саны 1977 чылда 121 турганындан, эрткен чылын 193 чедир өскен. Оларның чамдыктары мырыңай 5—6 катап туттурган болуп турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1972 чылдың июнь 19-тагы Чарлыын ёзугаар алырга, транспортту ээрик башкарып чораш, бирден хөй катап туттурган чолаачыларга кеземче харыысалгазын хүлээдир ужурлуг. Ынчалза-даа ол Чарлыкта айыткан хемчеглерни чурум хажыдыкчыларынга амга чедир четче ажыглавайн турар.

Чижек кылдыр алырга, «Тудут кезектери» комбинаттың чолаачызы Деминниң, Кадык камгалал министерствозунуң автобаазазының чолаачызы Попковтуң, балык заводунуң чолаачызы Лесунуң болгаш өскелерниң-даа транспортту хөй катап ээрик башкарып чораанының дугайында материалдарны истелге органнарынга киирген турган. Ол организацияларның удуртукчулары чурум хажыдыкчыларын кончуг эки кижилер деп характеристикаларны 1978 чылдың төнчүзүнде бергилээн. Бо болза чамдык коллективтерниң удуртукчулары чолаачылар-биле эвээш ажылдап турарындан оларны эки билбес дээрзин бадыткап турар. Чурум хажыдыкчыларынга хамаарыштыр комиссияга кирип турар чамдык материалдарны номчааш, кижи мырыңай кайгап каар: ол кончуг эки, корум-чурумнуг, мурнакчы кижи дээш-ле баар. Ындыг характеристикаларны көргүзерге, ол чолаачылар боттары безин бүзүревес болгулаар. Мындыг чоруктар кижилерни улам амдажыдып турар. Кижилерниң эки-даа, багай-даа талаларын тодаргай көргүскен характеристика кижиниң эттинип алырынга, багай талаларын билип алырынга дузалаар ужурлуг. А чамдык удуртукчуларның талазындан ындыг характеристика бээринге шиитпирлиг болгаш принципиалдыг чоруу четпес болуп турар. Чурум үрекчилеринге ындыг хевир-биле өмээржип чоруктарны чайладып, оларны шыңгыы буруу шаап турар болза, олар четпестерин эгезинден-не чидирип ап, арагадарыже хандырып тыртынып алыры чугаажок.

Чаа тургустунгулаан болгаш чамдык өске-даа бүдүрүлгелер чолаачылар хүлээп алырда КАИ-ден шүүштүрбес, ооң-биле сүмелешпес, ындыг байдал-биле оларга харын-даа чаа техниканы башкартып каар чоруктар бар. «Тыва совхозтудуг» каттыжышкында Тоненький дээрзи автокранда ажылдап турар. Ол чолаачылаар эргезин каш удаа казыткан, ам-даа арагалавышаан. Озал-ондак кылып болурунуң ындыг аргазын аңаа бергени ондагайлыг херектир. Арагачы чолаачы бир организацияга ажылдап тургаш, автомашинаны үреп каап, дораан-на өске организацияга кирип алыр чоруктар хөй. Аңаа баргаш, харын-даа чаа машинага сут алган боор, ону база бир арагалаашкынга чедир эдилээр. Ындыг кижилерни ажылга хүлээп ап турар удуртукчулар чүгле КАИ-биле сүмелешпейн турар эвес, харын ол чолаачының сөөлгү ажылдап турган чери-биле безин чугаалашпас боор-дур.

Чижек кылдыр көргүзерге мындыг. Чолаачы Просековтуң чолаачылаар эргезин казаан дугайында «Тыва септелге-тудуг» трестиң механизация эргелелинге дыңнаткан турда-ла, ол черниң удуртукчузу Шаламов ону ажылга хүлээп алган, ол ам өттүндүр кылган чолаачы шыызылгазы-биле ажылдавышаан турар. Байдал мындыг турда автотранспорттуг бүдүрүлгелерде, организацияларда чолаачыларның чурумун бедидип алыры берге.

Орук-транспорт озал-ондактарының чылдагааннарын анализтеп көөрге, хөй-хөй чолаачылар, ылаңгыя районнарда ажылдап турарлар орук шимчээшкининиң чурумнарын багай билир боор турар. Орук шимчээшкининиң дүрүмүнде чаа өскерилгелерни болгаш немелделерни кииргени-биле холбаштыр бо чылын 32 шактыг программа ёзугаар чолаачыларның шуптузун өөредири көрдүнген. Ынчангаш ол өөредилгелерни дүрген организастаары чугула. КАИ бо чылын чолаачыларның орук шимчээшкининиң чурумун кайы хире билирин хынаар апаар.

Үстүнде демдеглеттинген четпестерни ниити күш-биле чайладып тургаш, чогуур хемчеглерни боттандырар болзувусса, республиканың оруктарынга болгаш хоорай, суурларның кудумчуларынга орук-транспорт озал-ондактары эвээжээр болгаш республикада бар транспорт херекселдери улус ажыл-агыйынга ажыктыг кылдыр ажыглаттынары чигзиниг чок.

В. БРЮХАНОВ,
Кызыл хоорküүскомнуң ИХК-зының КАИ начальниги.

ШЫНАРНЫҢ ЛАУРЕАТТАРЫ

Эрткен чылын чурттуң барык 1400 үлетпүр бүдүрүлгелери күрүнениң Шынар демдээн эң баштай ажыглап эгелээннер. Ол дугайын СЭТА-ның корреспондентизинге Күрстандарт дыңнаткан. Ынчангаш амгы үеде аттестацияның эң дээди марказын 8100 ажыг каттыжыышкыннар, заводтар болгаш фабрикалар ажыглап турар апарган. Ам хүндүлүг беш булуңчук-биле 62,4 муң хевирниң продукциязын бүдүрүп үндүрүп турар. Ол болза мурнунда чылда турганынга деңнээрге 14,2 муң хөй.

Ол кылыгларның хөй кезии — 69,4 хуузу хереглел бараннары болур. Пөстерге, хепке, идиктерге, галантереяга, мебельдерге, радиоприемниктерге, телевизорларга, магнитофоннарга, амыдырал техниказынга аттестацияның эң дээди марказын ажыглаар 43,3 муң херечилелди тывыскан.

Бо бадыткаашкынны тодарадып көргүзери берге. Чүгле чиик үлетпүрде шынар демдектиг 25 муң хевирниң продукциязын бүдүрүп турар болгай. Садыгда чугаалап турары ышкаш, үр үеде ажыглаар кылыгларны бүдүрүп турарының көвүдээнин онзалап демдеглеп каар ужурлуг. Ол кылыгларга «Мелодия-105 стерео» радиола, «Меридиан-210», «Селга-405» радиоприемниктер, «Бирюса-10» соодукчу, «Днепр-12» мотоцикл, «Ракета-7 м» доозун сорукчузу, «Зайчик» чадаг-терге хамаарыжырлар.

Шынарның дээди категориязының продукциязының үштүң биринден хөйү бүдүрүлге-техниктиг херекселдиң кылыглары болур. Күрстандарттың сан-түңү-биле алырга, ындыг продукцияны электротехника, автомобиль, нефтехимия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери өскелерден хөйнү кылып турар. Аттестацияның дээди марказы-биле продукция бүдүрерин Минживмаш болгаш Минтяжмаштың заводтары элээн көвүдеткен.

Шынарның дээди категориязының продукциязын бүдүрүп үндүрериниң өзүлдезинге социалистиг чарыштың киржикчилери арганы берип турар. Эрткен чылдың эгезинде хүлээлгелерин алгаш, олар ол хүлээлгелерин амыдыралга боттандырар дээш кызымак туржуп келгеннер. Хүндүлүг демдекти ажыглаар эргени алганын хөй-хөй заводтарда болгаш фабрикаларда СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин күүседир дээш демиселге бирги чаданың доозулганы болгаш ийиги чаданың эгелээнин кылдыр көрүп турар. Ийиги чада — ол болза бараан бүдүрүлгезиниң ниити хемчээлинге демдеглеттинген продукцияның ботдеңзизин бедидери, чедип алган чедиишкиннерни быжыглаары болур.

Тергиин эки кылыгларны бүдүрүп үндүрерин улгаттырарынга продукцияның шынарын эргелеп башкарарының комплекстиг системазын нептереткени улуг идигни берген. Эртем шинчилелдериниң болгаш практиканың чедиишкиннерин бодунга сиңирип алгаш, ол система үлетпүр бүдүрүлгезин сайзырангайжыдарының дээштиг чепсээ болу берген. Ындыг система 3000 ажыг бүдүрүлгелерде ажылдап турар. Ук системаны кодээ ажыл-агыйның чамдык бүдүрүлгелеринде тургузуп турар, ону садыгда болгаш амыдырал хандырылгазында чедиишкинин-биле ажыглап турар апарган.

Күш-ажыл-биле долдунган чылдар шынарны эргелеп башкарарынга хөй чүүлдү өскерткен. Ол көргүзүг ажыл-агыйжы ажыл-чорудулганың кол көргүзүглериниң бирээзи болу берип, материалдыг шаңнал-мактал бээринге, ажылчыннарның болгаш специалистерниң ажыл төлевиринге салдар чедирип турар. Социалистиг чарыштың түңнелдерин үндүрүп тура ону барымдаалап көрүп турар.

Ынчанмыже шынарның айтырыглары ам-даа чидиг болуп хевээр арткан. Бодунуң тургузуунуң талазы-биле ам-даа чиг кылыгларга Шынар демдээн тыпсып турары практикада ам-даа бар. Өске таварылгаларда аттестацияның дээди марказын ажыглаар эргени бодунуң продукциязының доктаамал шынарын хандырып шыдавас фабрикаларга болгаш заводтарга тыпсып турар. Эрткен чылын Күрстандарт 409 кылыгларга Шынар демдээн тыпсырын соксаткан. Ооң иштинде чиик үлетпүрнүң 250 кылыглары бар болган. Кылыгларга Шынар демдээн тыпсыр дугайында аттестация комиссияларының 2000 шиитпирлерин күш-чок болдурган.

Үе болгаш амыдырал продукция бүдүрүп үндүрерин улам ыңай көвүдедирин болгаш ооң шынарын экижидерин негеп турар. Амгы үеде олче социалистиг чарыштың киржикчилериниң күжениишкиннери угланган.

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

Улус ажыл-агыйынга үр чылдарда ак сеткилдиг ажылы дээш, күш-ажылчы ачы хавыязын хүлээп көргениниң демдээ кылдыр ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден «Күш-ажылдың хоочуну» медаль-биле шаңнаары болза:

КЫЗЫЛ ХООРАЙДАН

Маргарита Тимофеевна **Анохина**—пенсионер.

Иван Васильевич **Антипин** — пенсионер.

Елизавета Федоровна **Апситова** — пенсионер.

Иргит Южунмаевич **Балратус** чер ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Домна Ивановна **Бадрина**— пенсионер.

Иван Антонович **Бойко** — пенсионер.

Клавдия Григорьевна **Бякова** — республиканың санэпидстанциязының лаборантызы.

Никифор Фатеевич **Волкогонов**—пенсионер.

Дмитрий Иванович **Галактионов** — Тыва АССР-ниң совхозтарының мал комплекстериниң тудуунуң каттышкан дирекциязының техниктиг хайгаарал талазы-биле улуг инженери.

Мария Михайловна **Голенцева** — Кызылдың тараа продуктулар сайгарылга баазазының ажылдакчызы.

Татьяна Андреевна **Горбунова** — республиканың ветлабораториязының мал эмчизи.

Константин Яковлевич **Данекин** — Тыва АССР-ниң совхозтарының мал комплекстериниң тудуунуң каттышкан дирекциязының ажылчыны.

Оюн Суртемаевич **Дыртык-оол** — пенсионер.

Федосья Александровна **Дьякова** — Кызылдың сайгарылга баазазының ажылдакчызы.

Вера Васильевна **Емельянович** — пенсионер.

Сергей Панфилович **Жирнов** — Тываның электри четкилериниң ажылчыны.

Максим Игнатьевич **Заблотский** — Кызылдың сайгарылга баазазының ажылчыны.

Елена Семеновна **Козакова** — пенсионер.

Оюн Ензаковна **Көв**—пенсионер.

Алексей Петрович **Колупаев** — пенсионер.

Анна Алексеевна **Кононенко** — пенсионер.

Семен Васильевич **Коршунов** — Кызылдың сайгарылга баазазының ажылчыны.

Алевтина Николаевна **Кочнева** — пенсионер.

Валентина Ильинична **Крылова** — пенсионер.

Петр Яковлевич **Лебедюк**— «Сибирьтрансспецстрой» трестиң № 3 тудуг-монтаж эргелелиниң ажылдакчызы.

Герман Сергеевич **Летов** — республиканың санэпидстанциязының зоологу.

Татьяна Анатольевна **Литвиненко** — аптека эргелелиниң секретарь-машинакчызы.

Матрена Асоновна **Логинова** — пенсионер.

Клавдия Прокопьевна **Лапгузова** — пенсионер.

Василий Иванович **Мангульбий** — Тыва АССР-ниң совхозтарының мал комплекстериниң тудуунуң каттышкан дирекциязының улуг инженери.

Василий Яковлевич **Марьясов** — пенсионер.

Михаил Сергеевич **Миронов** — пенсионер.

Сергей Тасылдаевич **Монгуш** — пенсионер.

Татьяна Михайловна **Петрунек** — пенсионер.

Александр Николаевич **Поксуйко** — пенсионер.

Варвара Ивановна **Путинцева** —пенсионер.

Николай Васильевич **Руднов** — пенсионер.

Василий Филиппович **Санников** —пенсионер.

Зоя Даниловна **Сапогова** — персоналдыг пенсионер.

Антонина Яковлевна **Саранина** — Кызылдың сайгарылга баазазының ажылдакчызы.

Зинаида Федоровна **Сафронова**—Тываның электри четкилериниң бухгалтери.

Александр Иннокентьевич **Сергеев** — пенсионер.

Евгения Константиновна **Солдатова** — «Востсибирьгипрозем» институдунуң Тыва филиалында улуг техник.

Лидия Васильевна **Тереких** — пенсионер.

Павел Арсентьевич **Ткаченко** — Тываның электри четкилериниң чазанықчызы.

Александра Степановна **Усольцева** — пенсионер.

Семен Николаевич **Федоров** — пенсионер.

Елена Ильинична **Черменева** — ИХМ-ниң уруглар хүлээп алыр болгаш хуваар чериниң кижизидикчизи.

Александр Монгеевич **Чымба** — эвилел ужур-дузалыг персоналдыг пенсионер.

Иван Данилович **Шабунин**— пенсионер.

Татьяна Ивановна **Шеметова** — Кызылдың «Трансселькозтехника» транспорт бүдүрүлгезиниң ажылдакчызы.

Татьяна Николаевна **Шитова** — персоналдыг пенсионер.

Салчак Чанзановна **Шожут** — пенсионер.

КАА-ХЕМ РАЙОНДАН

Бичей Серен-ооловна **Арапча** — Сарыг-Сеп суурда пенсионер.

Мария Михайловна **Арчумаева** — ведомстводан дашкаар таныыл чериниң контролеру.

Анна Өдүпеевна **Бадарчы**— Белбей суурда пенсионер.

Елизавета Климентьевна **Байкалова** — Сарыг-Сеп суурда пенсионер.

Абрам Патракеевич **Балчугов** —аңныыр ажыл-агый чериниң аңчызы.

Анна Федоровна **Белкина** — Сарыг-Сеп суурда пенсионер.

Мария Сергеевна **Белогривцева** — район эмнелгезиниң санитарказы.

Татьяна Михайловна **Блинова** — хынанда-үрезин инспекциязының начальниги.

Федор Афиногенович **Бжицких** — аңныыр ажыл-агый чериниң аңчызы.

Клавдия Федоровна **Бондаренко** — улус депутаттарының район Совединиң күүскомунуң секретары.

Мария Никитична **Бочкарева** — СЭКП райкомунуң техниктиг ажылдакчызы.

Ульяна Степановна **Бунакова** — шериг комиссариадының техниктиг ажылдакчызы.

Анна Васильевна **Бутаровкина** — чоннуң амыдырал хандырылга комбинадының ажылдакчызы.

Илья Семенович **Бычков** — аңныыр ажыл-агый чериниң ажылчыны.

Анатолий Петрович **Вертаев** — № 3 КМК-ның ажылчыны.

Иван Игнатьевич **Владыщиков** — ажаалда кассазының таныылы.

Пелагея Семеновна **Воробьева** — район эмнелгезиниң санитарказы.

Михаил Степанович **Грахов** — Бояровка 8 чыл школазының башкызы.

Терентий Дмитриевич **Девятияров** — районнуң Культура бажыңының ажылчыны.

Иван Титович **Ефимов** — № 2 уруглар садының ажылчыны.

Милентий Абросимович **Жлудов** —аңныыр ажыл-агый чериниң аңчызы.

Людмила Федоровна **Какулова** — Сарыг-Сеп суурда пенсионер.

Галина Васильевна **Калинина** — Сарыг-Сеп суурда пенсионер.

Егор Иванович **Килин** — «Енисей» совхозтуң ажылчыны.

Софья Васильевна **Килина** — Кундустуг 8 чыл школазының ажылдакчызы.

Екатерина Сидоровна **Кирикова** — «Улуг Октябрь» совхозтуң ажылчыны.

Клавдия Григорьевна **Козакова** — «Енисей» совхозтуң ажылчыны.

Семен Потапович **Коркин**— № 3 КМК-ның ажылчыны.

Акулина Михайловна **Корчагина** — Сарыг-Сеп суурда пенсионер.

Даир Таржаевич **Көшкендей** — аңныыр ажыл-агый чериниң аңчызы.

Анна Федоровна **Легкова**— коммунал бүдүрүлгелериниң ажылчыны.

Татьяна Митрофановна **Леонова** — районнуң мал эмнээр станциязының ветсанитарказы.

Темир-оол Долчуданович **Лопсан** — «Енисей» совхозтуң ажылчыны.

Петр Иванович **Лубошников** — аңныыр ажыл-агый чериниң кол охотоведи.

Анастасия Афонасьевна **Малышева**—улус өөредилге килдизиниң бухгалтери.

Ирина Александровна **Маслова** — «Енисей» совхозтуң ветфельдшери.

Екатерина Антоновна **Медведева** — Сарыг-Сеп суурда пенсионер.

Иван Александрович **Меледин** — коммунал бүдүрүлге комбинадының ажылчыны.

Василий Ильич **Муравьев**— коммунал бүдүрүлге комбинадының ажылчыны.

Таисия Николаевна **Неволина** — «Енисей» совхозтуң ажылчыны.

Прасковья Николаевна **Николаева** — улус өөредилге килдизиниң бухгалтери.

Константин Савельевич **Отпев** — аңныыр ажыл-агый чериниң охотоведи.

Иван Иванович **Огородников** — Кундустуг 8 чыл школазының ажылчыны.

Николай Чеченович **Ойдупай** — «Енисей» совхозтуң ажылчыны.

(Уламчылыр).

КАРТОФЕЛЬ, НОГАА БҮДҮРЕРИН КӨВҮДЕДИР

СЭКП ТК-ның июль (1978 ч) Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырары-биле бистиң республиканың чер ажылдыглары оңгу беш чылдың дөрткү чылында 257 муң тонна тарааны, 19 муң тонна картофельди, 9,2 муң тонна ногааны бүдүрерин, гектардан тарааларның 10,5 центнерден эвээш эвес, картофельдиң—95, ногааларның — 125 центнер дүжүдүн алырын социалистиг хүлээлгезинде бижээн. Ону чедип алыры кончуг харысалгалыг херек. Ол чер ажылдыглардан, специалистерден улуг күженишкиннерни үндүрерин негеп турар.

Картофель болгаш ногаа бүдүрерин көвүдедир талазы-биле чугула сорулга республиканың Кедээ ажыл-агыйының мурнунда салдынган. Ону шиитпирлээриниң болдунар аргазы бар. Картофельдиң болгаш ногааларның чаагай дүжүдүн ап турар ажыл-агыйлар республикада эвээш эвес. Тандыда сорт участогу, «Бурунгаар», «Улуг-Хая», «Революцияның чалбыыжы», Тока аттыг совхозтар, Кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы гектар черден картофельдиң болгаш ногааларның 100—204 центнер дүжүдүн ап турар.

Картофель, ногаа бүдүрерин көвүдедир талазы-биле салдынган сорулгаларны шиитпирлээр дээш республиканың Кедээ ажыл-агый министерствозу, районнар эргелелдери, совхозтар тодаргай хемчеглерни ап турар. Тос ажыл-агыйны: Тока аттыг, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «Кызыл тараачын», «Енисей», «Ленинчи орук», «Октябрь 30 чылы», «Шекпээр», «Хемчик», «Улуг-Хая» совхозтарны картофель бүдүреринге специализастаан. А «Кара-Хаак», «Барлык», «Бурунгаар», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг болгаш шупту чеди совхоз ногааларны тарып өстүрер. Специализастаттынган совхозтарның хөй нуруузунга картофельди, ногааларны куруктурган, күзүн андарган суггаттыг черлерге олуртур.

Картофельди, ногааларны тарып өстүреринде четпес чүве болза, ол культураларны өстүрер бригадаларда, звеноларда күш-ажылды кошкак организастааны, органиктиг чемиштиг чемишчидилгелерни эвээшти төп, өзүмнерни өстүрүп билбес болуп, боттарын хууда үрезиннери-биле хандыртынмайн турары болур. Бо айыттынган четпестерни моон соңгаар чайладыр херек.

1979 чылда совхозтар 5780 тонна картофельди, оон иштинден 3490 тоннаны Садыг министерствозунга садар ужурлуг. Ногааларны 3835 тоннаны садар. Ону чедип алыр теләэде, агротехниканы сайзырангайжыдарының, үрезин ажылын экижидериниң, райончуттунган перспективалыг сорттарны, мурнакчы дуржулганы шиңгээдириниң аргазы-биле ол культураларның дүжүттүүн бедидер херек. Картофельди, ногааларны чогуур үезинде ажаап өстүрериниң практиктиг хемчеглерин организастаары эргежок чугула. Сортундан, олуртур өзүмнү белеткээниңден база агаар-бойдустуң байдалдарындан хамаарыштыр картофель олуртканы соонда 14—20 хонганда үнүп эгелээр. Бок үнүштер ону мурнай үнүп келир. Олар өл-шыкты база чемиштиг чүүлдерни боттарынга шиңгээдип алыр, ынчангаш картофельдиң дүжүдү кудулаар. Черни болбаазырадырын эвээжеткеш, ону бок үнүш чок тургузары—картофель ажаалдазында кол чүүл ол.

Үнүшке суг, агаар, чемиштиг чүүлдер четчир болуру-биле хөрзүннү өй-тавында үлдүредири база-ла чугула сорулга. Олуртулга мурнунда үлдүредип каан хөрзүн чоорту шарталыр болгаш чаашкын соонда кыры када бээр. Картофель эзи өскүн дээш хөрзүннү өй-өйлеп үлдүредип турар.

Картофельди ажаарының системазы үнүштүң өзүүшкүнүнден, хөрзүннүң база агаар-бойдустуң байдалындан хамаарыжыр. Чалдап олуртканда, өл-шыгы четчир болгаш суггаттыг черлерге культивастаар азы довураан элээн оңайтыр. Өл-шыгы шоолуг эвес черге чалдавайн олуртканда, илиирткээшкин-биле кызыгаарлаттынар.

Картофельди олуртканы соонда 5—7 хонук эрткенде баштайгы илиирткээшкинни азы илиирткээшаан, культивастаарын чорудары бок үнүштер-биле база хөрзүннүң шарталыры-биле демиселдиң эң дээштиг аргазы болур. Оон соонда болбаазырадырын хөрзүннүң шарталганындан хамаарыштыр, 8—10 хонгаш чорудуп турар. Эргежок чугула аперганда үшкү болбаазыралыганы картофель үнүп келгенде-даа чорудуп болур. Баштайгы илиирткээшкинни черле озалдадып болбас. Ону чамдык ажыл-агыйларның 12—15 хонук уламып турары окта таарышпас. Дыка хөй бок үнүштерниң үрезиннери картофельден 4—6 хонук мурнай үнер дээрзин утпаза чогуур.

Ногааларны өстүрери чиик эвес ажыл болур. Ону бэрымдаалааш, ногаа өстүрер доктаамал турар тускай бригаданы тургузары чугула. Ындыг бригаданың составынга механизаторлар болгаш ногаа өстүрер ажылчыннар кирер ужурлуг. Чер участоктарын, хөрзүн болбаазырадыр, чемишчидилге төгер, үрезин олуртур бүрүн херекселдерлиг тракторларны бригадага быжыглаар.

Ногаа олурткан шөлдү үнүүшкүн мурнунда болгаш үнүп келгенде илиирткээри ыяап-ла албан болур. Олуруглар аразынга минералдыг чемишчидилгелерни хары угда төкпүшаан, одуруглар аразын база болбаазырадыр. Өзүп үнүп турда чүгле чаңгыс суггарары-биле кызыгаарлаттынмайн, картофельди үш-дөрт, а ногааларны 8—10 катаптан эвээш эвес суггарар херек. Гектарга 400—500 кубометр суг сиңер кылдыр, бүрүн нормазы-биле суггарар.

Ол культураларны өстүрер талазы-биле агротехниктиг хемчеглерден аңгыда, ажаап алыышкынга ыяк белеткенири эргежок чугула. Картофель ажаар комбайннарны, казыр херекселдерни, сорттаар пункттарны, шыгжаар черлерни, дужаар-хүлээп алыр пункттарны баш удур белеткеп алган турар. Картофель өстүрер специализастаттынган чамдык совхозтар эргежок чугула техника-биле ам-даа четче хандыртынмаан болуп турар. Сельхозтехкурткомитет бо чылын специализастаттынган совхозтарның техникага чагыын бүрүнү-биле хандырза чогуур.

Ажыл-агыйларны хуузунда үрезиннери-биле хандырарында четпес чүве болза, картофель кадагалаар черлерниң чок болуп турары. Ындыг шыгжавыр чери чок ажыл-агыйлар ону кылып алырынга амдыгаштан сагыш салыр херек.

«Хемчик», «Ленинчи орук», «Кызыл тараачын», Тока аттыг, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг, «Барлык», «Кара-Хаак» дээн ышкаш совхозтарга дужаар-хүлээп алыр пункттарны тургускан турар ужурлуг. Ол айыттынган ажыл-агыйларга бүгү бараанның продукцияны белеткелдиң эгезинден төнчүзүнге чедир белеткелчиниң транспорту-биле сөөртүр болза эки.

Ол ышкаш картофель болгаш ногаалар өстүрер ажыл-агыйлар ол культураларның келир чазын олуртур үрезиннерин баш удур тыптынып, белеткеп, өзүмнерни өстүрүп алыр дугайында баш бурунгаар сагыш салыры эргежок чугула. Экишинарлыг үрезин — чаагай дүжүттүң магадылалы дээрзин уттуп болбас.

М. ХАЗБУЛАТОВ,
Кедээ ажыл-агый министерствозунуң кол агрономy.

ОЛИМПИАДА СУУРУНГА

Бөмбүрзектиң бүгү диптеринде 35 чурттарның Олимпиада төлээлекчилери Москваның Олимпиада суурунга аалдап чорааннар. Оларны суурнуң мэри (чагыргазы) И. Холод уткуп ап, Москваның мурнуу-чоон талазында чаптыган улуг чуртталга комплекизиниң тудуунуң канчаар чоруп турарын таныштырган, 12 муң ажыг спортчуларны —Олимпиада 80-ниң киржикчилерин хүлээп алыр хоорайжыгаштың бажыңнарының квартираларының хевири-биле таныштырган.

«Олимпиада-80» оргкомитетке бактаап кирип турар национал комитеттерни төлээлеп турарлар болза колдуунда ССРЭ-ниң найыралыгын туруп турар элчин черлериниң, садыг талазы-биле төлээлерниң база аңгы-аңгы организацияларның ажылдакчылары боор турар. Оларның эң-не дуржулгалыы француз Кристиан Жанетт боор. Ол 1968 чылда-ла Олимпиада төлээзинге кирген, амгы үеде Олимпиада 80-ге хер-херекселдер бүдүрүп турар «Адидас» фирманың француз салбырының удуртукчуларының бирээзи.

Олимпиада төлээлекчилериниң бо ужуражылгазы баштайгызы-дыр. Ындыг-даа болза, төлээлекчилериниң чамдызы Олимпиада суурунга ооң мурнунда-даа чорааннар. Чижээ, Финляндияның төлээзи Матти Копра оон чуртунуң командазының чурттаары болгу дег № 14 корпустуң тудуунуң чоруп турары-биле танышкаш, сеткилинге таарышканын чажырбаан. «Мен бодаарымга олимпий оюннарының киржикчилериниң чурттаалга байдалдары эң-не таарымчалыг болур ышкаш. Квартираларны аажок эптиг, көрүштүг чараш кылдыр дерээн-дир»—деп, ол чугаалаан.

САС деп авиакомпанияның кол төлээзи Инге Магнуссон Олимпиада төлээлекчизиниң ажылын база дакпырлап турар.

— «Олимпиада-80»-ниң оргкомитединиң даргазының бирги оралакчызы В. Т. Смирновтуң бисти оргкомитетке хүлээп алганы, Олимпиада суур-биле бисти таныштырганы шуптувуска аажок ажыктыг болду—деп, Магнуссон демдеглээн. —Боттарывыстың национал Олимпий комитеттеривиске Олимпиада-80-ге Москвада белеткелдиң канчаар чоруп турарының дугайында доктаамал медээлеп турар бис. Оон аңгыда бистиң чурттарывыстан кээр спортчулар болгаш туристер кандыг байдалга таваржырыл деп чүвени база биликсеп турар бис. А херек кырында байдалды алырга тергиин-дир. Олимпиаданың чедиишкиниң эртериңге чигзиниг бисте чок.

В. КУКУШКИН,
(СЭТА-ның корр.).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ДҮЖҮДҮНҮҢ ҮНДЕЗИНИ

⊙ ПРАГА. Чехословакияның чер ажылдыглары часкы хову ажылдарын эгелээринге белеткелди эгелээн.

Бөгүнге чедир тарылгага кирер техниканың болгаш чепсек-херекселдерниң хөй кезиин септээн, бедик сорттуг үрезин материалдарын четчири-биле белеткээн, ажыл-агыйлар шөлдерже минералдыг чемишчидилгелерни хөйү-биле төп турар.

Бо чылын ЧССР-ниң чер ажылдыгларының мурнунда харысалгалыг сорулгалар тургустунган. Кедээ ажыл-агый продукцияларының хемчээлин эрткен чылга деңнээрге, 3,8 хуу өстүрер, чижээ, тараа культураларының дүжүдү 11,2 миллион тонна болур. Эът бүдүрериниң хемчээлин 69 муң тоннага, сүттү — 167 млн тоннага көвүдедирин планнап турар.

Чехословак кедээниң ажылчыннары часкы хову ажылдарын бедик деңнелге, агротехниктиг чогуур хуусаада дооскаш, оон-биле келир чылдың дүжүдүнүң эки үндезинин тургузарынга шиитпирлиглер.

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАНЫҢ АЖЫЫ

⊙ БЕРЛИН. ГДР-де «Вольфен» деп фото-химия комбинады онзагай бүдүрүлге: оон бүдүрүп турар кылыгларын көөрү берге, чүге дизе, олар чырыктан коргар болгаш чүгле караңгы черге оларны шыгжаар.

«Вольфен» ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң кады тургусканы «Ассофото» деп ажыл-агый организациязынга киргенден бээр беш чыл эрткен.

Социалистиг күш-ажыл хуваалдазынга, бүдүрүлгениң специализастаарынга болгаш кооперастаарынга үндезилээш, амгы үеде «Ассофото» ССРЭ-ниң болгаш ГДР-ниң улус ажыл-агыйларының херегледин долузу-биле хандырып турар апарган деп, «Вольфенниң» чиңгине директору Б. Егер СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга чугаалаан.

Комбинаттың продукцияларын — кара-ак фото-кино пленкаларны, фото-саазыннарны, рентген пленкаларын, саналга техниказынга болгаш амыдырал хандырылгазынга херегләэр магниттиг ленталарны ЭДЧ кежигүннери өске-даа чурттарже база үндүр салып турар.

ЭНЕРГЕТИКА КӨДҮРЛҮҮШКҮНДЕ

⊙ ГАВАНА. Электри тогу дамчыдар кан чагыларның шугуму — Кубаның кайы-даа можуларының бойдус чурумалының чарылбас кезээ апарган.

Кубаның Компартиязының I съездизиниң хүлээп алганы беш чыл планының (1976—1980 ч.) директиваларынга дүүштүр чаңгыс аай национал энергия системазын чуртта тургузуп турар. Оларның чугула кезээ болза, Сантьяго-де-Куба болгаш Буэвитас хоорайларының аразында электри тогу дамчыдар шугум болур, оон тудуу доостурунуң кырында келген.

Төп болгаш регионал диспетчер пункттарын тургускан, оон ачызында эргежок чугула апарганын барымдаалап, токту эвээшти азы хейиң чурттуң янзы-бүрү районнарынче дамчыдар арга тургустунган.

ДАГЛАРДА ШӨЛДЕР

⊙ ПХЕНЬЯН. Соңгу Хванхэ можуда Пхеенвон кооперативтиң кедээ ажыл-агый ажыглал шөлү 100 гектарга улгаткан. Даглар ийлерин аштап тургаш, ону чедип алган. Чаа участоктарны долгандыр дээрбектелчек оруктарны кылган, оон ачызында тракторлар болгаш өске-даа техника ынаар хостуу-биле чедип турар. Ол шөлдерже суг дамчыдары-биле суггарылга системазын тудуп турар.

Кореяның девискээриниң чүгле 18 хуузу чер ажылын чорударынга таарыжыр, ынчангаш даглар ийлерин аштап, тарылга шөлдерин улгаттырары чугула хемчег боор турар. Бойдустан чаалап алган черлерге кат-чимис садтарын тургузуп, рис болгаш өске-даа культураларны өстүрүп турар.

(СЭТА).

Ангола Улус Республика португал колонизаторларның дарлалындан хосталга-ла үш чыл чаа ажып турар. Хосталган ангола улусту чээлап алыышкыннарынче империализмниң дерзии күштеринге деткиткен болгаш кыдат удуртукчуларга күткүткен үймээнчилер халдаашкыннар кылган. Ангола улус боттарының дайзыннарының өңнүктериниң дузазы-биле ойтур шаап шыдаан. Ангола Улус Республика социализмче угланган демниилгелиг орук-биле хөгжүп орар.

ЧУРУКТА: АУР-нуң найысылалы—Луанданың төп кезээ.

В. СОБОЛЕВТИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

УЛУСЧУ ЧАЗАКТЫ ХҮЛЭЭП КӨӨР

ДЕЛИ. (СЭТА). Индий парламентиниң он бир кежигүннери Индияның даштыкы херектер министри А. Б. Ваджпаиге чагаа чоруткаш, Кампучияның национал камгаланыышкынының чаңгыс аай фронтузунуң ТК-ның даргазы, Улусчу-революстуг Чөвүлелдиң даргазы Хенг Самрин баштаан Кампучия Улус Республиканың чазаан доп-дораан хүлээп көөрүн негээннер. Кампучияның чаа чазаан 14 күрүнелер хүлээп көрген, ынчаарга Индияның талазындан ындыг базымны кылбайн турар чорук оон делегей авторитедин кудуладып турар деп чагаада демдеглеп турар.

Индияның Коммунистиг партиязының инициативазын ёзугаар Делиге организастап эрттирген массалыг митингиниң киржикчилери Х. Самринниң чазаан хүлээп көөрүнче кыйгырган. Хамаарышпас чорук дээш, дарлаашкынның чалча ёзу-чурумунга удур кампучия улустуң маадырлыг демиселиниң ужур-дузазын ИКП-ниң национал чөвүлелиниң секретары Н. К. Кришнан демдеглээн. Кампучия улус болгаш оон чазаа-биле эп-сеткил каттыштырылгазын илергейлеп турар резолюцияны митингиге хүлээп алган.

АЙТЫРЫГ ЧИДИГ ХЕВЭЭР

НЬЮ-ЙОРК, (СЭТА). Чеден чылдар үезинде делегейде аш кижилер айтырыы чидиг боор артпышаан. Бо түңнелди социал демниилге болгаш хөгжүлде дугайында КНО-нуң чиңгине секретарының илеткелинде айтып турар. Миллиард чартыы хире азы делегейниң чурттакчы чонунуң 15 хуузу азы хөгжүп турар чурттарның чурттакчы чонунуң 25 хуузу болур-чогууру-биле чемнээчейн, аштап турар. Бо саннар четче медээ эвес болур, шыны-биле алырга, миллиард хире кижи аштап турар деп илеткелдиң авторлары айыткан. Оларның хөй нуруузу Азияда болгаш Африкада чурттап турар.

70 чылдарда аъш-чем бүдүрериниң темпизи эрткен он чылдарга болаарга, эвээжээнин илеткелде айыткан. Амгы үеде делегейниң 69 чурттарында продукция бүдүрери чоннуң өзүлде темпизинге четпейн турар.

Г. ШМИДТТИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

БОНН. (СЭТА). Вашингтонга болган америк-кыдат чугаалажыышкыннарга холбаштыр ГФР-ниң канцлери Г. Шмидт медеглел кылгаш, ГФР-ниң болгаш Кыдаттың аразында харылзааларга деңнээрге, Германияның Федеративтиг Республиказының болгаш Совет Эвилелиниң аразында харылзаалар «артык күштүг» боор турар деп медеглээн.

АКШ-тың президентизи Дж. Картер, Францияның президентизи В. Жискар д'Эстэн болгаш Великобританияның премьер-министри Дж. Каллагэн-биле Гваделупа ортулукка ужуражып турар үеде ындыг болалды «тодаргайы-биле» чугаалаан мен деп, канцлер база демдеглээн.

ШАНХАЙГА ЧЫСКААЛ

СИНГАПУР. (СЭТА). Кыдаттан ында келген медээлерни ёзугаар алырга, Кыдаттың улуг хоорайы болур Шанхайда хөй муң аныяк кижилерниң чыскаалы үргүлчүлеп турар. Ол кижилер болза «кедээге күш-ажылчы дадыгыышкынны алыры-биле» ынаар күш-биле албадаттырып чоруткан кижилер-дир. Парлалганың медээлеп турары-биле алырга, чүгле Шанхайдан безин миллион ажыг аныяк кижилерни кедээ черлерже күш-биле чоруткан боор турар. Чыскаалдың киржикчилери төп кудумчуларга болгаш Шанхайның партия хооркомунуң база революстуг комитеттиң бажыңының чанынга чыглып келгеш, төрээн черлеринче ээп келирин, оларга ажыл тып бээрин негеп турарлар.

Истеп-суруушкуннерге, кедээ болгаш ырак районнарже күш-биле чорудуп турарынга аныяк оолдар, кыстар удурланып турар.

Бо дээрге кыдат аныяктарның баштайгы массалыг чыскаалы эвес боор турар. Эрткен айда үш муң хире аныяк кижилер база ындыг янзылыг чыскаалды кылганнар.

Кыдат эрге-чагыргаларның үүлгедишкиннеринге удурланып турар кижилерге удур «шыңгыы хемчеглерни алырынче» Шанхайның «Цзефан жибао» солуну кыйгырган. Чуртту хоме алы берген килеңнээшкиннерниң хемчээлин чажырары-биле чыскаалганнарга хамаарыштыр репрессияларны кылырын парлалга база негеп турар.

Дазылдар болгаш баштар

Дазылында чемиштиг ногаа үнүштер дыка хөй. Морковьту, редисти, редьканы аңаа хамаарыштырар. Олар чүгле «амданныг» продукт эвес. Өске-даа хөй ногааларда ышкаш, солчулганың хоралыг продуктуларындан организмни арыглаарынга идиг бээр физиологтуг шүүр дустар оларда бар.

Репаны болгаш брюкваны ап көрээлиңер. С витамин, белен хайлыр чигирлер оларда кончуг элбек. Бүгү кыш дургузунда кадагалаарга белеп үрелбес. Петрушка, пастернак, сельдерей дээр морковь төрелдиг дазыл-чемиштиглер эфирлиг үстер-биле кончуг байлак. Оларда витаминнер база хөй. Ыдангыя мүнге каарга, ону хоюдар.

Хөй-хөй дазыл-чемиштиглерниң «баштарын» база чиир. Чамдык ындыг үнүштерниң бүрүлери болгаш сыптары дазылындан-даа артык хоолулуг болгулаар. Чижээ, петрушканың бүрүлеринде белок дазылындаазындан ийи катап, С витамин беш катап хөй, каротин болгаш өске-даа витаминнер эндерик. Редистиң, репаның, сельдерейниң чамдык сорттарының чаа үнген, үрелбээн бүрүлерин чемге херегләэр.

Дазыл-чемиштерниң дазылы улуг болган тудум-на, амданныг шынары багай апаар. Редис болгаш репа эң-не дүрген быжар үнүштер. Оларны чазын эрте тарыырга, кончуг чаагай амданныг дазылдар алдынар.

КОНЦЕРТТЕРЛИГ—СОҢГУКЧУЛАРЖЕ

Тываның күрүне филармониязының коллективи бүгү улустуң байырлалы болур ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар хүнүнге уткуштур ажылчы чоннуң эстетиктиг кижизидилгезинге чугула чүүл болур концерт хандырылгазынче улуг кичээнгейни салып, соңгулдаларга уткуштур ырак-узак районнарже концерттиг үнүүшкүннерни организастап эгелээн.

Тыва филармонияның чалааныын ёзугаар келген Новосибирскиниң күрүне филармониязының Николай Раппевке удурткан «Хөглүг ужуражылгалар» деп аттыг эстрада-цирк бөлүү Каа-Хем, Эрзин болгаш Тес-Хем районнарның ажылчы чоннарынга дөртен чеди концертти көргүскеш чана берген.

Ол коллектив-биле черге-лештир Тываның күрүне филармониязының «Аян» деп эстрада ансамбли Тожу районнуң малчыннарынга болгаш ивижилеринге аалдап чораан. Аныяк артистер чүгле үш хүн дургузунда Тоора-Хем, Адыр-Кежиг болгаш Ий суурларының чурттакчы чонунга төс концертти көргүскен болгаш ол концерттер улуг чедиишкин-биле эрткен.

«Аянның» аныяк артистери ыраажылар Вероника Тюлюш, Галина Бады-Суур, Кайгал-оол Ховалыг, Михаил Айыжы, Ирина Монгуш, Раиса Кара-оол болгаш өскелериниң-даа номерлерин Тожунуң көрүкчүлери улуг сонуургал-биле хүлээп алган. Коллективтиң эң аныяк артизи Чөөн-Хемчиктиң «Искра» совхозтан келгеш, профессионал сцепаже баштайгы базымнарын кылып чоруур Кайгал-оол Ховалыг көрүкчү чоннуң ханы сонуургалын чедип ап турары эки.

— Бо-даа кедизинде барып эки артист болур оол-дур. Хөөмей, сыгыт талазы-биле угун салгаан талантылыг кижи-дир. Чаагай талантызы-биле чоннуң сонуургалын хайныктырар мындыг аныяктар хөй-ле болзун — деп, Ий суурга болган концерт соонда «Тоора-Хем» совхозтуң хоочун ажылчыны Бараан Дажырган чугаалаан.

«Аян» деп эстрада ансамблиниң артистери ам бо хүннерде Эрзин, Тес-Хем районнарның ажылчы чонунга аян тудуп, оюн-концертин бараалгадып турар. Олар ук районнардан ээп келген дораан, ыраккы Мөңгүн-Тайганың малчыннарынга бараан болуру-биле аъттаныр.

«Росконцерт» деп концерт-гастроль каттыжыышкынының планын ёзугаар Бурят АССР-ниң күрүне филармониязының бичии лилипут артистерниң тускай программазы филармонияның концерт залынга чедиишкиннииг эрткен.

— Бистиң коллектив мооң мурнунда Тыва АССР-те база чораан. Ынчан бичии артистерниң улуг концертин Кызыл хоорайның ажылчы чону улуг сонуургал-биле хүлээп алган. Ынчан коллектив Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткан чүве. Бо удаада ужуражыышкын база-ла аажок чылыг, концерттер чедиишкиннииг эрткен — деп, бөлүктүң уран чүүл удуртукчузу Игорь Дольский чугаалап турар.

Бо айның эгезинде «Москонцерт» деп концерт-гастроль каттыжыышкынының артизи дошпулуурчу Владимир Яковлев биле пианист С. Саронина Кызыл хоорайның ажылчы чонунга телевидение дамчыштыр оюн көргүскен болгаш уран чүүл училищезиниң суртуулдары-биле ужурашкан.

«Росконцерт» деп концерт-гастроль каттыжыышкынының планы-биле Свердловскиниң күрүне филармониязының артизи Дауд Бикбок литературлуг концерттерни база көргүскен. Ол Ленинчи шаңналдың лауреады, сураглыг кыргыз чогаалчы Чингиз Айтматовтуң «Джамиля» болгаш өске-даа чогаалдарындан «Дагларның болгаш ховуларның тоожулары» деп аттыг темалыг концертти көргүскен.

Новосибирскиниң күрүне филармониязының Феликс Захка удурткан бир бөлүү Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик районнарның чурттакчы чонунга оюн көргүзери-биле чорупкан. Ол коллективтиң программазында психологтуг дуржулгалар, эртемге үндезилеттинген солун көргүзүглер бар.

«Ленфильм» деп сураглыг киностудияның артизи, ССРЭ-ниң улустуң артизи Евгений Леонов бистиң филармонияның шугуму-биле Красноярск крайның девискээринге чоокку хүннерде ажылдап эгелээр. Сураглыг кино артизиниң чогаадыкчы кежээлери найысылалдың чурттакчы чонунуң мурнунга алды концерт-биле доостур. Ол ойнап турар киноларындан үзүндүлерни көргүзер, чамдык киноларга тырттырып турганының дугайын көрүкчүлерге чугаалап бээр.

Бо айның төнчүзүнде делегей конкурстарының ийи дакпыр лауреады, Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи, сураглыг ыраажы Надежда Красная чаңгыс чер чурттугларынга аалдап келир. Ооң концерттерин Хову-Аксының металлургтары, Таңдының тараажылары болгаш Кызылдың чурттакчылары көөр.

Ырының болгаш танцының күрүне «Саян» ансамбли февральдың ортан үезинде чаа концерт программазын Ленинград хоорайга дужаар. Бистиң артистеривис Ленинградта эң улуг концерт залы болур «Октябрь» деп кайгамчык чараш залга каш катап оюн көргүскеш, төрээн республиказынче ээп келир.

Соңгулда хүнүнүң бүдүүзүнде ансамбльдиң артистери чамдык районнарга чедип, чаа программазын бараалгадыр.

Ам районнарда ажылдап турар концерт коллективтеринде агитаторларны быжыглаан, олар делегейде эң демократтыг совет соңгулда системазының дугайында беседаларны чон ортузунда база чорудуп турарлар.

А. ЧАРАШ-ООЛ,
Тываның күрүне филармониязының директору.

КАДЫКШЫЛ—ЧОННУҢ БАЙЛАА

Кызылда эмнелге хоорайы— бо адрести найысылалдың болгаш районнарның чурттакчылары эки билир. Ол кезек девискээр бодунуң адын ылап бадыткап турар. Ында хөй салбырлардыг эмнелге комплекизи, оон-биле кожа республиканың онкология, туберкулёз диспансерлери, херээженнер консультациязы дээш өске-даа эмнелге черлери бар.

Республиканың онкология диспансериниң үш каът хүрең бажыңы эмнедир дээн азы кандыг-бир херээн бүдүрүп алыксаан ийикпе, азы эмнелгеде дөргүл-төрелдеринге ужуражыр дээн кижилерге эжии ажык.

Мен анаа албан ужурунда чеде бергеш, бозаганы артаан дораан-на, чээрби чыл ажыг үеде таныжарым Тыва АССР-ниң алдарлыг эмчизи, хирург Лука Прокопьевич Зверев-биле мырынай удур үскүлежи бердим.

Эмчи менче чүс-чүс кижилерниң тынын алган будуңгу холун сунду. Ооң адыжы чылыг, хоюг, салаалары ээлгир болду.

Лука Прокопьевич буттарымдан бажымга чедир көре каапкаш, айтырды:

— Байдалыңны көөрүмге аараан шинчи чогулу, бир-ле херектиг келген боор сен аа?— деп, бөдүүнү-биле айтырды.

Эмчиге херээмни кысказы-биле чугаалап бердим.

— Ындыг-дыр, мынаар бараалынар—дээш, эмчи мени эдерткеш чоруп каан.

«Кол эмчи» деп каан эжикке кээп доктаагаш, эжик соктады. Чөпшээрел алдынган соонда кирип кээривиске, кончуг аныяк эр бисче уткуй туруп келди:

— Кол эмчи Яковлев Борис Алексеевич—деп, ол бодун таныштырды. Бистерни ужураштырып кааш, Лука Прокопьевич далаш-биле чорупту.

— Кезиишкин кылыр черде ону манап турар—деп, бир сестра чугаалааш, ооң соо-биле үнүпту.

— Бистиң диспансерге республиканың кайы-даа булуңнарындан, ооң иштинде ыраккы Мөңгүн-Тайгадан, Тожудан, Тере-Хөлден болгаш өске-даа черлерден кижилер кээп эмнедип турар. Ажылывыстың бир түңнели мында—дээш, ол кылын дептерни стол кырынга салып кагды.

Ийе, ол кылын дептерде сегип чаңган кижилерниң эмчилерге өөрүп четтиргениниң бижээн чүүлдери болду. Сөөлгү ийи чылдың иштинде ийи чүс ажыг өөрүшкүнүң демдеглелдери ол дептерде бижиттинген.

Өөрүп четтиргенин илергейлээн демдеглелдерде Тыва АССР-ниң алдарлыг эмчизи, хирург А. П. Зверевтиң ады эң хөй таваржып турар. Ол-ла дептерде кезер эмчилер Б. А. Яковлев, А. И. Малышев, А. Д. Пала, онколог-гинеколог Ч. Х. Хертек, Т. И. Плеханова, рентген эмчизи Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи Я. В. Клят, эмчилерниң айтыышкынын ылап күүседип турар эмчи сестралары Д. К. Вишуренко, Н. П. Бологова, А. К. Биче-оол болгаш өскелерниң ады хөй черде кирип, оларга өөрүшкүнүң чылыг сөзү сөглеттинип турар.

— Бистиң амгы ажылдап турар оран-бажыңывыстың ажыглалга киргени улуг депшилге болган. Бистер амгы үениң болбаазын херекселдери-биле чепсегленгенивистиң ачызында ижин-шөйүндүнүң рак аарыгның, харык-даа өнеге безин нарын кезиишкиннерни кылыптар болу берген бис—деп, кол эмчи чугаалаан.

Ооң сөзү-биле алырга, диспансерге тыва эмнедиринге 85 орун бар, ол чамдыкта көвүдей-даа бээр.

— Эки эмнерден аңгыда эки, чылыг, эриг сеткил база эм болур ужурлуг деп коллективтиң бүгү кежигүннери ындыг сорулганы салып алган ажылдап турар—деп, Б. А. Яковлев чугаалап турар.

Эмнелгеден сегип үнгеш, катап ажыл-ишке кирген кижиниң күжү болза чоннуң ниити күжүнге немере.

С. ТАМБА.

ЧУРУКТАРДА: республиканың онкология диспансериниң мергежилдиг эмчи сестраларының бирээзи Александра Биче-оол, диспансерниң хирургия салбырының эргелекчизи А. Д. Пала (солагай талазында) медсестра Н. П. Бологова-биле кады эмнедип турар кижилерни хайгаарап көрүп чоруп турары.

П. РАСЕНИКТИН фотолары.

•СПОРТ•СПОРТ•СПОРТ•

Клуб чемпиону илерээн

Кызылдың шыдыраа клувунуң чемпионады доозулган. «1979 чылдың чемпиону кым болурул?» деп айтырыг сөөлгү салыгга чедир тодаргай билдинмейн турган. Ынчалза-даа бирги разрядтыг Ю. Быковтуң байдалы өскелеринден дээре болуп, чеди салыг соонда 6 санны ап, арткаларын мурнай берген турган.

Шиитпирлиг түңнел ужуражыышкынга шыдыраа клувунуң үш дакпыр чемпиону чораан М. Кенин-Лопсаң Ю. Быков-биле ойнап кирипкен. Ийигизи агы-биле ойнаан, саны удурланыкчызындан ажыг болганындан колдуунда хайымче чүткээш элээн каш идепкейлиг көштерни кара талага берипкен. Оюн төнчүзүнче кирип орда, Кенин-Лопсаң мерзе талазында кыдыкы шутугумну оолдары-биле «атакалап» тургаш ажыдып, ону тергези-биле эжелепкен. Ол өйде ак тала төпке турган оолдары-биле бурунгаарлаарын оралдашкан. Ынчалза-даа ооң бодалары чүгле оолдарын камгалаары-биле ойлепкеш, бодунуң ноянынга таарымчалыг турушту тып шыдаваан. Кажан Кенин-Лопсаңның ийи кыдыкы оглу мерзе үнер дээш сес дугаар көзенекче дап бээрге, туруш-байдалы баксырай берген Быков дүжүп бээр ужурга таварышкан.

Дараазында хөлге Т. Куулар, С. Чебодаевке удур ойнаан. Т. Куулар удуп алыр сорулганы салгаш, ноян талазынче шуут-ла дөрт шавар халдаашкынны чорупкан. Айыыл ноян баарынга дирге-лип чорупкан орза-даа, С. Чебодаев тывынгыр көжүп, чамдык бодаларны дораан солчуп каапкан. Сөөлүнде келгеш, ол боду харын ажык шөл ортузунче кирип келген ноянче шын халдааш, үр-даа болбайн уткан. Шаңналдыг черже үнер дээн кордакчыларның бирээзи шак ынчаар аштырыышкынга таварышкан.

Ам көрүкчүлерниң кичээнгейин Маадыр-оол Куулар биле Д. Монгуштуң сөөлгү көштери хаара туткан. М. Куулар артык оолдуг-даа болза, эрткен чылгы хоорай чемпионунуң чаңгыс оглу аътка үдеттиргеш, чеди дугаар шугумче үнүп келген. Ону аът-биле бажын дозарга-даа алдыртпаан. Д. Монгуш мерзе үндүрер дээш артык көштер кылып турар аразында М. Куулар ноян талазынга турган кыдыкы оглун база мерзе кылдыр үндүр идипкен. Деңге үнген мерзелер солчуп каапкарга, Монгуштуң ноянны шөлдүң ырак азыында болганындан М. Кууларның оглун чедип чиир аргазы чок байдалга таварышкан.

Ынчангаш ук маргылдааны 3 кижи 6-6 санныг төндүрген. Ынчап кээрге, кайызы боттарының ойнаан кижилеринден эң хөй санны алганыл дээш санап үндүрүп кээрге, Ю. Быков бирги черде болган. Ийиги черни М. Кенин-Лопсаң, үшкүзүн—М. Куулар ээлээн.

Маргылдааның эрткенинге хамаарыштыр чамдык четпестерни айтыксадым. Бир дугаарында маргылдааның негелдези ажылдап кылдынмааның ооң киржикчилери сеткилин хомудап чугаалажыр болду. М. Куулар биле Ю. Быковтуң ойнаттынмаан салыын төнчүзүнге чедир чыдырып келген. Бир эвес олар эгезинде-ле ойнаан болза, түңнел база бир янзы кылдыр үнүп болур турган ийик. Бешки черни ээлээн 5 санныг Т. Куулар маргылдаа үезинде үш катап куду бадыртып, азы өскээр чугаалаарга, бодунуң бөлүүнде эвес кижилер-биле ойнаан. Ол чорук швейцар системаның дүрүмүн хажыдып турар болгаш чамдык ойнакчыларга таарымчалыг байдалдарны тургузуп берип турар. Маргылдааның таблицазы астынмаан, ойнакчыларның карточказы кылдынмааны шуут четпес.

Д. СОЛАҢГЫ.

• • •

Шак-биле дүрген ойнаарының маргылдаазы база ол клубка болган. Аңаа 16 шыдыраачы киришкен. Оюннуң эгезинде-ле Д. Ондар, С. Монгуш, И. Онуфриев, Т. Куулар олар өскелерин мурнаан.

Чемпионну илередип тывар сөөлгү салыглар бо дөрттүң аразынга эң чидиг байдалга эрткен. Чүге дээрге сан талазы-биле чыдып калган чаңгыс-даа кижи боларның аразында чок, шупту 12,5—12,5 саннарлыг.

Маргылдааның доктааткан чурумун ёзугаар оларның аразынга немелде салыг болган. Бирги черни И. Онуфриев, ийиги, үшкү черлерни О. Ондар, С. Монгуш олар үлешкеннер.

С. МОНГУШ.

СОВЕТ ХОККЕЙЖИЛЕРНИҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

НЬЮ-ЙОРК. Февраль 11. (СЭТА). ССРЭ-ниң шилиндек болгаш «НХЛ-дың бүгү сылдыстары» командаларының хоккейжилерниң ийиги ужуражылгазынга совет спортчулар 5:4 санга тиилелгени чедип алган.

АЛМА-АТАЖЫЛАР МУРНААН

АЛМА-АТА. (СЭТА). Алма-Атаның динамочулары мячилиг хоккейге Свердловскиниң армейжилерин 8:5 санга уткаш, чурттуң чемпионадынга база катап мурнаан. Олар ниитизи-биле 21 ужуражылгадан 32 санны чаалап алган.

Бо удаада Алма-Атаның эң тергиин халдакчызы Евгений Андреев шылгараан. Ол беш сан киирген. Ниитизи-биле ол 53 санныг болуп, 1975 чылда бодунуң тургускан рекордун катаптаан.

ШЕФТЭЭННЕР

Каш хонук мурнунда Өвүр районнуң Чаа-Суур ортумак школазының үстүкү класстарының өөреникчилери «Торгалыг» совхозтуң малчыны Тумат Найдыптың кажаазын хооруп, ооң көржеңин коптарып шефтээннер. Школачыларның ол шалыпчы бригадазын Чаа-Суур салбырында профэвилел местокомунуң даргазы Ажы Анайбан удурткан.

Шефчилерге малчын өөрүп четтиргенин илереткен.

Т. МАЙЫНДЫ.

КАЖАА ТУДУУ

Бо хүннерде Адар-Төштүң аргаларында балды, хирээниң даажы, ажылчыннарның хөглүг чугаа-сооду диңмиттиг. Чөөн-Хемчик районнуң Сүт-Хөлде ыяш ажыл-агый участогунуң Нарын-оол Сарыглар удурткан бригадазының кежигүннери-дир. Олар керээ ёзугаар «Сүт-Хөл» совхозка үш хой кажаазын тудуп бээрин хүлээнген.

Бригадада он кижи доктаамал ажылдап турар. Мурнакчы бызаңчылар Шынар-оол Сарыглар, Быстай-оол Монгуш болгаш өскелер-даа сөглээн сөзүнге ээ болур дээш шудургу ажылдап эгелээн.

О. БОРАШ.

Чөөн-Хемчик район.

МАЛЧЫННАРЖЕ

Ол-ла районда Карл Маркс аттыг совхозта херээженнер чөвүлели (даргазы С. Торлушпан) малчыннарга дуза көргүзер талазы-биле тодаргай хемчеглерни ажылдап кылып, кижи бүрүзүнүң харылаар ужурлуг коданнарын тускай график ёзугаар быжыглаан.

Алдынган бо хемчеглерниң түңнели көстүп, малчыннарга дуза көргүзер ажыл шаңкыйнчаан. Хойжулар О. Бурзуупа, М. Опчут-оол, Х. Дазар-оол, Т. Дамбаа болгаш өскелерниң-даа кажааларының көржеңин хооруп, улуг дузаны көргүскеннер. Хойжуларга дузалаар талазы-биле М. Дамбаа, О. Ондар, А. Сат олар идепкейлиг чорууну көргүзүп турарлар.

О. АРАКЧАА.

ӨӨРҮШКҮЛҮГ ЧАНГАН

Мөңгүн-Тайга районда «Малчын» совхозтуң Тоолайлыг бригадазының сарлык кадарчызы, хоочун аңчы Очур Хомушкуевич Достан аалдарының одарга чораан хоюн чип турар бөрүлер барып эскерип каан.

Хоочун аңчы бөрүлерниң келир хире черинге «удудар эмни» кончуг уран билдирбес арга-биле салып каан. Ийи хонук эрткенде эр, кыс ийи бөрү «удаан» чыткан. Аңчы, кадарчы бөрүлерниң кештерин дужаагаш, ооң өртээн база бөрүлерни өлүргенин дээш шаңналды алгаш, өөрүшкүлүг чанган.

И. ДОСТАН.

АЖЫКТЫГ УЖУРАЖЫЛГА

Кызыл-Мажалык ортумак школазының спорт залынга «Хемчик» совхозтуң, СЭКП райкомунуң, районнуң улус өөредилге килдизиниң командаларының эш хуузунуң ужуражылгазы болган. Олар волейболга, шыдырaага, стол теннизинге боттарының күжүн шенешкен.

Спортчу демиселдиң түңнелинде партия райкомунуң командазы бирги черни алган. Ийиги черни «Хемчик» совхозтуң төлээлери ээлээн.

Ужуражылга мергежил бедидеринге, арга-дуржулга солчурунга дузалаан.

Дараазында эш хуузунуң ужуражылгазы «Хемчик» совхозка болур.

Х. МОНГУШ.

Кижи болгаш бойдус

АГААР АРЫГ БОЛЗУН ДИЗЕ

Бүгү-ле эвилелдешкен республикаларда агаар, суг болгаш чер иштиниң байлааның камгалалының дугайында хоойлуларны хүлээп алган. Эрге-чагырганың чер-чер органнарында тускай депутаттар комиссиялары тургустунган.

Доңда-Ростов хоорайның кол санитар эмчизи, долгандыр турар бойдус камгалаарының талазы-биле комиссияның даргазының оралакчызы, медицина эртемнериниң кандидады Людмила Бузунованың ПМА-ның корреспондентизи Петр Ященконуң айтырыгларынга харылаан.

— Ростов —миллион чыгыы чурттакчылыг улуг үлетпүр төвү болгай. Эрткен чылын хоорай Совети агаар хирлениишкининге удур хемчеглерниң дугайында шиитпирни хүлээп алган. Ол дээрге хоорайның экологтуг «кадыының» баксырааны-биле хамаарыштыр болган эвес бе!

— Чок, агаар хирлениишкини ростовчуларга айыылдыг эвес болуп турар. Чүге дизе, санитар албаны болгаш өске-даа эргелел черлери хүннүң-не улуг заводтар чанындан, улуг шимчээшкинниг машина оруктарындан болгаш шөлдерден чүс чедир шенелде агаарны хынаарын чорудуп турарлар. Хоорай агаарында хөө шуут чок болган, күгүрлүг газ болгаш доозун оранчок эвээжээн деп лабораторлуг шинчилелдер көргүзүп турар.

Ол чедиишкиннер дээрге— хоорай Советиниң долгандыр турар бойдусту камгалаарының талазы-биле депутат комиссиязының үре-түңнелдиг ажылының ачызы-дыр. Комиссияның составында үлетпүр-бүдүрүлге черлериниң, транспорттуң, кадык камгалалының болгаш оон-даа өске албан черлериниң удуртукчулары кирип турарлар.

Ростовка өске-даа эрги хоорайларда ышкаш, Октябрь революциязының мурнунда туттунган заводтарның чартык кезии чурттаалга кварталдарының ортузунга турган. Ыштарже, чечектер тараан клумбаларже доозун болгаш хөө дүжүп турган. Депутаттар хоорайны чаартырының кол планын боттандырарын шыңгыы контрольга алган. Бистиң хоорайда 150 ажыг завод болгаш фабрикалар бар. Кол планга дүүштүр чаа черлерже бүдүрүлге черлериниң үштүң бир кезиин көжүрер деп көрген. Амгы үеде оларның сезин көжүрген. Элээн каш бүдүрүлге черлери бодунуң профилин өскертирлер. Чижээлээрге, шуткулга бүдүрүлгелиг радиотор заводу машина тудуу кылырынче шилчиир. Эрги заводтарны чурттаалга кварталдарындан санитар камгалалдыг зоналар-биле аңгылаар. Ону тургузары-биле хөй эргижирээн бажыңнарны көжүрген. Алды муң чыгыы кижилер чаа кварталдарже көшкеннер. Көжүрген бажыңнар орнунда скверлер болгаш спорт шөлдери тургустунган.

Хоорай Советиниң күүсекчи комитеди депутаттар-биле катай бүдүрүлге черлериниң болгаш төлевилел организацияларының специалистери кирген таарыштырылга төвүн тургускан. Олар үлетпүр зоналарын шиңгээдип алырының эң-не ажыктыг аргаларын чугаалажып көрүп турарлар.

— Амгы үеде чаа кандыг-бир заводту ажыглалга кииреерде чугула арыглал чүүлдерин тургусканын шыңгыы хынап турар апарган. Эрги үлетпүр черлеринде бо херектер кандыг боол турарыл?

— Оларда база арыглал херекселдери бар. Чамдык черлерде газ арыглаар болгаш доозун сордурар тургузуглар ам-даа багай ажылдап турар. Бистиң комиссияның бөлүк депутаттары чоокта чаа гипс заводунуң арыглал тудугларын хынап көөрге, оларның чартык кезии ажылдавастай бергенин илерээн. Депутаттар четпестерни чайладырын директордан негээннер. Чамдыкта үлетпүр черин безин хагдырар ужур биске таваржыр-дыр. Чижээ, асфальт-бетон кылыр ийи заводтарның база химия каттыжыышкынының үш цехтериниң ажылын соксаткан бис.

Атмосфераның хирленирин болдурбазынга газты ажыглап эгелээни улуг салдарны чедирген. 10—15 чыл бурунгаар ол талазы-биле дыка хөй хомудалдар депутаттарга кээп турганын сактыр-дыр мен. Кыжын хоорайга доозундан болгаш хөөден хар карара бээр турган. А бөгүн болза үлетпүр черлериниң болгаш котельнаяларның 90 хуузу, 205 муң чурттаалга бажыңнары газ-биле одалгаже шилчээн.

— Ростов хову зоназында турар болгай. Ногаан үнүш тарылгазының дугайында чүнү чугаалап болур силер?

— Бисте шынап-ла чайгаар бүткен ыяштар чок. Ону чурттакчы чон боду олурткан. 1980 чылда чурттакчы кижи бүрүзүнге 27 дөрбелчин метр ногаан үнүштер онаажыр. Ыяш олуртуушкуннары хөй кезиинде субботниктер үезинде болуп турар. Чылдың-на субботникте он-он муң ростовчулар демниг-биле ажылче үнүптерлер. Хоорайда үш муң гектар хире черде тарыттынган теректер болгаш чаагай чыттыг хараганнар чурттакчы бажыңнарны бүдүрүлге зоназындан аңгылап турарлар.

Автомашиналарның үндүрген газы-биле агаарның хирленирин болдурбазынче депутаттар улуг кичээнгейни салып турарлар. Бистиң хоорайывысты Кавказче хаалга деп адап турарлар. Мооң мурнунда шынап-ла транзит транспорт Ростовту таварыштыр эртип турган болгай. Ынчалза-даа амгы үеде депутаттарның саналын ёзугаар хоорай Совети бодунуң бюджеди-биле хоорайны оюп эртер орукту туттурган. Ол чорук хоорай иштиниң шимчээшкининге чогумчалыг салдарны чедирген.

(ПМА).

ТВ

ФЕВРАЛЬ 13-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.50—Эртенги гимнастика.
11.15—**«Орленок»** телестудияның концерт залы.
12.00—**«Альбомга арын».** Урац-чечен телефильм.
13.25—Медээлер.
13.35—16.00—Чапсар.
16.00—Медээлер.
16.20—Чурттуң күш-ажылчы коллективтеринге тураскааткан бөлүктен документалдыг телефильмнерниң программазы: **«Кыпсып турар сылдыстар», «Даван дээш».**
17.25—Ч. Дарвинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 170 чыл болганынга. **«Эволюцияның шимчедикчи күштери».**

КЫЗЫЛДАН

17.55—Уругларга фильм. **«Коданның кулактары чүге узунул».**
18.25—**«Чогаалчы болгаш үе».** Дамчыдылга.
18.55—Телемедээлер.
19.05—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.10—Чиик атлетика талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. Минскиден дамчыдылга.
20.00—**«Хөглүг ноталар».**
20.15—**«Бөгүн делегейде».**
20.30—**«Тарханы».** Документалдыг телефильм.
20.40—**«ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга уткуштур».**
20.55—Дж. Россини —**«Севильяның баш таарыкчызы».** Фильм-опера.
22.30—**«Үе».** Информастыг программа.
23.15—00.45—Хоккей талазы-биле Европа чемпионадының кубогу. **«Польди»** (Кладно)—**«Спартак** (Москва). ЧССР-ден дамчыдылга. Чапсарда медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

17.55—**«Орус чугаа».**
18.25—ССРЭ улустарының ырлары болгаш танцылары.
18.55—**«Хожудап турарлар чокка ажыл деп чүл».** Ростовтуң машина тудуузунуң заводунуң бригадири А. П. Исаевтиң чугаазы.

КЫЗЫЛДАН

10.10—**«Фердинанд Люстуң амыдыралы болгаш өлүмү».** Урац-чечен фильм. 1-ги сериязы.
20.20—21.30—**«Танцылар чогаадыры».**

агаар

Бөгүн республикага болгаш Кызылга булуттаар, хар чагбас. Соңгу-барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 2—7 метр чедер. Агаарның температуразы 9—15, чамдык районнарга 1—6, Кызылга 9—11 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

ФЕВРАЛЬ 13-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Кыйыг» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, **«Ямбуйнуң каржы сүнезини»** 18.40, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыынды» 9.30, **«Көөр хөөн чок чорук»** 10.50, 12.20, 13.50, 15.20, **«Сугда кылаңнаашкын»** 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Даг кырында» 15.00, **«Шериф» шолалыг истекчи»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Артындан согуг» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Тыва АССР-ниң Чырыдыышкын министерствозу, чырыдыышкын, дээди школа болгаш эртем албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел обкому Тываның улус өөредилгезиниң хоочун ажылдакчызы, күш-ажылдың хоочуну

Тарас Дастакович
ТАРЫ-СЮРЮННУҢ

элекке мөчээнин дыңнатпышаан, ооң төрелдеринге болгаш чоок кижилеринге ханы кажыыдалын илергейлеп тур.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харысаалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн баргаанда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16933. Чагыг № 457.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА
6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1).

ТС—00086.